

Miljøjournalen

NR. 10 • 2005

Jakt på ørnejegere

Etterforsker
faunakrim i
Rogaland

Bymiljø • Feit av gift • Fossilfrie svensker

(Foto: Tom Schandy/Sanfoto)

Innhold

Jakt på faunakriminelle

Politiet utelukker ikke et internasjonalt nettverk. Side 4

Lett å slippe unna

Oppdagelsesrisikoen liten og straffereaksjonene ofte ubetydelige. Side 4

Kvotekjøp for milliarder

Norge må punge ut for utslippene av klimagasser. Side 6

— Må komme i gang

Utslipsveksten kan reduseres, men det haster å komme i gang. Side 7

Fjerner miljøgift

Både Statoil og Hydro fjerner brannslukkingsskum med PFOS. Side 8

Blir feit av gift

Forsøk med mus tider på at miljøgift kan gjør deg feit. Side 8

Tema: Bymiljø

Å bygge en økobydel. Side 12

Alle hus skal energimerkes. Side 14

Hvordan skal byen vokse? Side 15

Økt piggedekkgift. Side 15

Enklere ruter, flere passasjerer. Side 16

Miljøvennlige motorveier? Side 17

Vår virkelige velstand

Verdensbanken forsøker å måle bærekraftig utvikling. Side 21

Flere forslag om flyskatt

SAS vurderer frivillig avgift for å kompensere utslippene. Side 22

Sverige skal bli fossilfri

Men tolkningene av statsministerens nye mål spriker. Side 23

Ny rekord for plastretur

Moldensere er landets flinkeste til å returnere plastemballasje. Side 26

Trøndere drikker mest økovin i landet

... men andelen er bare 0,3 prosent. Side 27

Skilpaddenes big brother

Følg havlærskilpaddens kamp for tilværelsen på internett. Siste side

Leder

Litt å gå på

Før den kommende rødgrønne regjeringen tiltrer tilbyr vi en liten startpakke (se neste side), med saker de kan kaste seg over før statsrådstolen blir varm og kaffen kald.

En fin debut for vår nye miljøvernminister vil være å signere et forbud mot den bromerte flammehemmeren deka-BDE. Her kan Norge være først ute i verden med å trosse kjemiindustrien og deres lobbyister. Dessuten kan regjeringen sende et tydelig signal til EU som fortsatt ikke har funnet ut hva de skal gjøre med det brysomme stoffet.

Deretter følger de store og langt mer komplekse utfordringene, ikke minst innen klima og biologisk mangfold. Regjeringens behandling av disse sakene vil gi et tydelig signal om evnen til handling og hvilken kurs de vil følge.

Statens forurensningstilsyn har lagt frem en omfattende liste over tiltak for å kutte norske utslipp av klimagasser, men som tilsynets direktør Håvard Holm påpeker har vi dårlig tid selv for å redusere veksten i utslippene de kommende årene (se side 6 og 7). Det bør ikke gå lang tid før regjeringen setter i gang flere av forslagene. Mange av dem er dessuten lønnsomme, mens prisen for å ikke

handle vil bli høy i form av klimaendringer, kvotekjøp fra utlandet og større kutt i fremtiden.

Den nye regjeringen arver dessuten arbeidet med en ny lov for å bevare vårt biologiske mangfold. Avtroppende miljøvernminister Knut Arild Hareide har lovt å stanse artstapet i Norge innen 2010. Den nye regjeringen kan ikke være snauere. Her må Ap og SV holde Senterpartiet i ørene, mens de to sistnevnte må sørge for å sette sitt stempel på klimapolitikken.

Lykke til!

Miljøjournalen

REDAKTØR:

Audun Garberg | Tlf. 23 10 96 07
ag@naturvern.no

REDAKSJON:

Pernille Berg | Tlf. 23 10 96 06
pb@naturvern.no
Kristian Skjellum Aas | Tlf. 23 10 96 08
ka@naturvern.no

ADRESSE:

Postboks 342 Sentrum, 0101 Oslo
Telefon: 23 10 96 10
Telefaks: 23 10 96 11
E-post: redaksjonen@naturvern.no
Nett: www.miljojournalen.no

Fagpressen

OPPLAGSKONTROLLERT

ABONNEMENT: 290 kroner per år (privat)
650 kroner per år (bedrifter)

ANNONSER: HS Media,
tlf. 62 94 10 30, faks 62 94 10 35

UTGIVER: Norges Naturvernforbund
TRYKK: Gan Grafisk

NESTE UTGAVE: NOVEMBER 2005

Regjeringens miljøarv

Forbud mot miljøgift, import av tropisk tømmer og arbeidet med ny naturmangfoldlov er noen av sakene en rødgrønn miljøvernminister arver fra Knut Arild Hareide.

TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Gasskraft og oljeboring i nord er langt fra de eneste aktuelle miljøsakene den nye regjeringen overtar fra den forrige.

En av sakene som kommer til å ligge høyt oppe i bunken, er forslaget om forbud mot miljøgiften deka-BDE. Knut Arild Hareide har ønsket et forbud. Saken har vært ute på høring, og i skrivende stund legger Statens forurensningstilsyn siste hånd på verket, før de sender saken over til Miljøverndepartementet.

Forslaget er imidlertid omstridt og har vakt internasjonal oppmerksomhet. "Vi er dypt bekymret for de foreslåtte restriksjonene", skriver organisasjonen EBFRIIP, som representerer europeiske produsenter av flammehemmere, i sin høringsuttalelse.

To lover på vent

Den nye regjeringen overtar også arbeidet med den omfattende Naturmangfoldloven. Loven skal erstatte naturvernloven, men er langt mer omfattende. Forslaget har vært på høring frem til første september og saken ligger nå i departementet.

Lovforslaget innebærer strengere vern av utvalgte naturtyper, som for eksempel kan være kystlynghei og visse typer løvskog. Dessuten skal de artene som er mest truet bli prioritert. I tillegg til at de prioriterte artene fredes, skal også viktige områder for arten beskyttes.

Mens Norges Naturvernforbund jubler, er både Skogeierforbundet og Norges Bondelag svært kritisk til forslaget.

— Over tid frykter vi at store deler av Kommune-Norge blir båndlagt, sier skogsjef Nils Bøhn

i Skogeierforbundet til Nationen.

Plan- og bygningsloven er også miljøvernministerens ansvar. Forslag til revidering av loven har vært ute på høring i vår. Et av de nye forslagene i denne loven er juridisk bindende fylkesdelplaner, som for eksempel kan se hyttefelt i kommunene i sammenheng.

Tropiske tømmermenn

En annen nøtt den nye regjeringen arver fra sine forgjengere er hvordan man skal kontrollere importen av tropisk tømmer.

— Vi vurderer om det er mulig å lage et regelverk som kan hindre import av ulovlig hogd tropisk tømmer, eller om det er mulig å slutte seg til EUs bilaterale avtaler med produsentland når disse kommer. Det tredje er frivillige avtaler med bransjen, slik de for eksempel har innført i Storbritannia, sier spesialrådgiver Jan Abrahamsen i Miljøverndepartementet.

— Vi har kommet et stykke på vei, men ikke trukket noen konklusjoner. Saken vil bli lagt frem for den nye statsråden, sier spesialrådgiver Jan Abrahamsen i Miljøverndepartementet.

Et forslag om importforbud har tidligere fått støtte fra SV og Ap i Stortingets energi- og miljøkomité, mens Sp var mot.

Regnskogfondet har vært en pådriver for et slikt forbud og mener det ikke er i strid med reglene i Verdens handelsorganisasjon (WTO).

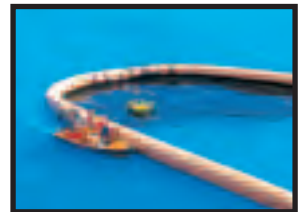
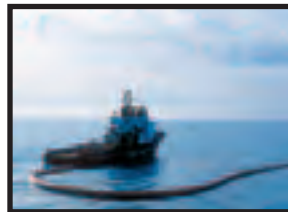
— Handelsrestriksjoner kan innføres når de er nødvendige for å oppfylle våre internasjonale miljøforpliktelser, i denne sammenheng for å hindre tap av biologisk mangfold, sier kampanjeleder Nils Hermann Ranum i Regnskogfondet.

Se også kommentar side 10.

Natur og Ungdom-leder Ane Hansdatter Kismul overrekker miljøbevegelsens krav i saker som oljeboring i Barentshavet, gasskraftverk og utryddelsen av naturmangfoldet til Aps nestleder Hill-Marta Solberg, SVs nestleder Henriette Westhrin og Sp-leider Åslaug Haga. (Foto: Audun Garberg)

ANNONSE

Norsk Oljevernforening For Operatørselskap

NOFO eies av oljeselskaper som opererer på norsk sokkel, og har siden etableringen i 1978 hatt som hovedoppgave å etablere og vedlikeholde en beredskap mot oljeutslipp fra bore- og produksjonsvirksomheten. NOFOs beredskapsplaner er basert på omfattende analyser, hvor hensyn til værforhold, sårbare naturressurser, oljers egenskaper og drivretninger ivaretas.

NOFO har døgkontinuerlig vakt, og vil umiddelbart etter en hendelse mobilisere inntil 14 store oljevernssystemer beregnet for bruk på åpent hav. Gjennom avtaler har NOFO også tilgang til Kystverkets og kommunenes oljevernressurser. Årlig arrangeres omfattende oljevernøvelser for at beredskapen skal være så god som mulig.

Nærmere informasjon om NOFO gis på hjemmesidene <http://www.nofo.no> og i det internettbaserte planverket (<http://planverk.nofo.no>).

Andre fauna-krim-saker

I 1992 ble en stor liga med øko-kriminelle avslørt i Tyskland. Tysk tollvesen hadde i lengre tid avlyttet telefonene til en rekke personer. På telefon redegjorde de for å ha hentet jaktfalkunger og egg fra Norge. På grunnlag av dette ble det tatt ut tiltale mot mer enn 40 personer i Tyskland. Etter en razzia ble 40 jaktfalker og nærmere 50 kongeørner beslaglagt. Fuglene ble antatt å ha kommet fra Norge eller Sverige. Ut fra telefonsamtalene mente tollvesenet at det årlig tas ut rundt 30 jaktfalker fra Norge som blir sendt til Tyskland hvert år.

I 2001 ble fredede fugler og fugleegg fra Norge funnet i Italia. Det ble funnet over 6000 utstoppe, frosne eller levende fugler, hjemme hos italieneren som ble siktet. Saken som italiensk politi rullet opp, var på det tidspunktet den største i sitt slag i Europa.

Sommeren 2004 ble en tysk "oppdretter" tatt etter reirplyndring i Finnmark. Det ble funnet 17 levende fugleunger og 125 egg i bilene hans. Han fikk et forelegg på 60 000 kroner.

Oppdrett av fugl er lønnsom forretning i Mellom-Europa. Fugler som er ganske vanlige i nordområdene, er meget attraktive for samlere i Europa og blir solgt for store summer.

Natur- og faunakriminalitet

blir definert som saker som bryter lover og forskrifter som beskytter vårt biologiske mangfold, viltloven, naturvernloven, motorferdselsloven, lakse- og innlandsfiskeloven.

Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at det ble anmeldt 2399 natur- og faunalovbrudd i 2004 mot 3686 i 1994. I fjor ble det anmeldt desidert flest miljølovbrudd i Troms og Finnmark. Mange av disse sakene var brudd på motorferdselsloven.

Jakt på faunakrim

To personer har blitt varetektsfengslet etter funn av fredede dyrearter. Politiet i tilknytning til et internasjonalt nettverk.

TEKST: PERNILLE BERG
pb@naturvern.no

Politiet i Egersund tar funnene i Dalane svært alvorlig og betegnet saken som "stor".

Ved en ren tilfeldighet observerte en turgåer noen ørnevinger i en garasje midt i september. Politiet ble tilkalt og ransakte huset hvor de fant flere døde og utstoppe truede dyrearter, blant annet kongeørn.

Eieren av huset er en mann i 50-årene. Dalane Tidene skriver at mannen er knyttet til ornitologisk forening og den lokale jeger- og fiskerforeningen. Han er godkjent av fylkesmannen for ringmerking av fugler og har i flere år deltatt i merking av rovfugler. Derfor sitter han på store spesialkunnskaper om rovfuglbestandene i området.

Etter funnene ble det foretatt en razzia i flere boliger i området

og en annen mann ble pågrepet blant annet for besittelse av egg fra fredet fugl.

Mennene ble varetektsfengslet for to uker, men slapp ut etter en.

Mistanke lenge

Etter det Miljøjournalen kjenner til har lokalmiljøet hatt mistanke til de to i lang tid, men har ikke hatt noen bevis for ulovligheter. Det har lenge vært bekymring over at ørnebestanden i området har blitt tydelig redusert.

— Det er riktig at han hadde utstoppe fugler og dyr hjemme. På hobbybasis driver han med utstopping. For noen år siden fant han en del rovfugl og dyr i fryseren til sin nå avdøde onkel. Disse har han stoppet ut. En del av de utstoppe fuglene som er beslaglagt, ble skutt lenge før arten ble fredet. Dessuten har han tatt imot noen fugler fra andre som han skulle stoppe ut. Han har selv

Havørnunge. (Foto: Jan Ove Gjershaug, NINA)

aldri felt noe vilt ulovlig, uttalte advokaten til en av de siktede, Erik Shelby, til Dalane Tidene.

Om ørnevingene som var utgangspunktet til razziaen har han forklart at han fant en død og delvis oppspist ørn under jakt og at han tok vare på vingene.

Tar saken meget alvorlig

Politiadvokat Tor Arvid Bruskeland ved Rogaland politikammer bekrefter ovenfor Miljøjournalen at politiet tar saken meget alvorlig.

Liten ri

Økokrim mener at faunakrimin våpen- og narkotikasmugling risikoen liten og straffereak

TEKST: PERNILLE BERG
pb@naturvern.no

På tittallet ble det rullet opp flere store internasjonale faunaligaer i Norge og Europa. I de senere årene har det derimot blitt avdekket få saker.

— Dette er desverre ikke et tegn på at problemet har blitt mindre. Det betyr bare at det er blitt vanskeligere å ta bakmennene, forteller Hans Tore Høviske-

Havørn er blant artene som de mistenkte etterforskes for å ha vært i besittelse av. (Foto: Jan Ove Gjershaug, NINA)

minelle i Dalane

utelukker ikke at de to har

De jobber for øyeblikket med å sikre ytterligere bevis. Fordi undersøkelser fortsatt pågår er politiet svært forsiktige med å gi opplysninger til pressen for å ikke skade videre undersøkelser. Politikammeret legger ikke skjul på at saken kan bli utvidet og at flere kan bli involvert. Et spørsmål politiet håper å finne svar på, er om fuglene og eggene skulle sendes til et internasjonalt nettverk.

Det er i skrivende stund ikke tatt ut noen siktelsler i saken.

Politiet mistenker at mennene som er under etterforskning har kontakt med en internasjonal liga som driver handel med truede dyrearter. Her er en jaktfalkunge. (Foto: Jan Ove Gjershaug, NINA)

siko for å bli tatt

riminalitet rettet mot fugl kan sammenlignes med og både i omfang og profitt. Samtidig er oppdagelsesjonene ofte ubetydelige.

land, statsadvokat og leder for Økokrims miljøteam.

I fjor behandlet miljøteamet kun to saker som omhandlet faunakriminalitet. Det er de lokale politidistriktene som tar seg av de fleste sakene.

— Sakene Økokrim arbeider med bærer preg av profesjonell kriminalitet. Det blir brukt avanserte metoder og gruppene er ofte internasjonalt organisert, sier Høviskeland.

Han har ingen tall på hvor mye en fredet fugl blir solgt for på det sorte markedet, men forteller at det er snakk om store pengebeløp.

— Det blir med jevne mellomrom rullet opp store faunakriminal saker. Fordi kriminaliteten skjer i skog og mark er det vanskelig å oppdage. Derfor er politiet avhengig av at folk melder fra hvis de har mistanke om at noe ulovlig skjer ute i naturen, sier han.

Faunakriminalitet har stor virk-

ning på økosystemet vårt. Mange av fuglene som blir brukt som trofeer er fredet nettopp fordi arten er svært sårbar.

Skryter til turister

— På 90-tallet var det stor blest rundt en mann fra Stavanger. Han levde av å selge snøugler. Mange mener at han alene er grunnen til at snøglen ikke hekker i naturen lenger, sier Øystein Størkersen ved Direktoratet for naturforvaltning.

Han forteller at det er vanlig blant lokale fugleentusiaster å skryte til turister av å ha sjeldne fugler i området. Det har blitt avdekket flere tilfeller hvor detal-

jert informasjon om hvor fredet fugl holder til, er blitt spredd på internett.

Selv om flere instanser driver med nøye overvåkning av bestandene siden skjer faunakriminalitet likevel i stor skala. Noen geografiske områder er mer utsatt enn andre.

— Langs kysten av Midt-Norge får vi melding om at reir blir plyndret hvert år. Også i Finnmark er problemet stort. Kombinasjonen av unike arter, vakker natur og lite folk gjør at fristelsen blir for stor for mange, sier Størkersen.

kalender

18. - 19. oktober

Internasjonal konferanse om store selskaper og etikk i u-land, London

Arr: Ethical Corporation

www.ethicalcorp.com

19. - 22. oktober

Teknologikonferansen Technoport, Trondheim. Bl.a. om framtidens olje- og gassindustri.

www.technoport.no

20. - 21. oktober

Norges Energidager Holmenkollen Park Hotel, Oslo

Ann: Norges vassdrags- og energidirektorat

<http://www.nve.no/energidagene>

26. - 28. oktober

Internasjonal nordisk bioenergikonferanse i Trondheim.

www.baltic21.org

2. - 3. november

Samling om kartlegging av biologisk mangfold

Arr: Direktoratet for

Naturforvaltning

www.dirnat.no

9. november

Seminar om utslipp og opptak av klimagasser i skog

Arr. Skogforsk

www.skogforsk.no

21. - 23. november

Sluttkonferanse forurensningsprogrammet PROFO, Gardermoen

www.iis.niva.no/profo

23. november

Nasjonalt seminar om miljøteknologi, Oslo

Arr: Statens Forurensningstilsyn
www.miljuteknologi.no/aktuelt/Seminarer/

28. november - 9. desember

Partsmøte FNs klimakonvensjon og første møte under Kyoto-protokollen, Montreal

www.unfccc.int

Må kjøpe kvoter for

Norge må kjøpe utslippskvoter for milliarder av kroner fra utlandet mellom 2008 og 2012

■ TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Norges utslipp av klimagasser vil være på 61,8 millioner tonn i 2010, viser en prognose Statens forurensningstilsyn (SFT) presenterer i sin tiltaksanalyse for reduksjon av klimagasser. Utslippsveksten kan imidlertid kuttes med 4,4 millioner tonn CO₂-ekvivalenter innen 2010 (se egen sak). Blir de foreslåtte tiltakene satt i verk vil de norske utslippene likevel ligge 6,8 millioner tonn over Kyoto-kravene. Dermed må Norge kjøpe utslippskvoter fra utlandet for å oppfylle våre forpliktelser, eller finansiere prosjekter som reduserer utslippene i andre land.

Usikkert hvor mange kvoter

— *Hvor mange kvoter må vi kjøpe for Kyoto-perioden fra 2008 til 2012?*

— SFTs analyse gir ikke noe svar på hvor mange kvoter Norge må kjøpe i Kyoto-perioden. Vår analyse viser bare at vi ikke har identifisert flere tiltak enn 4,4 millioner tonn til kostnader under

200 kr per tonn CO₂ i 2010. Hvor mange kvoter Norge må kjøpe er først og fremst avhengig av hvor sterke virkemidler som iverksettes, sier seniorrådgiver Audun Rosland i SFT.

Dersom en legger til grunn en kvotepris på 200 kroner og et behov for kvotekjøp på 6,8 millioner per år i perioden 2008 og 2012, vil Norge måtte kjøpe utslippskvoter for 6,8 milliarder kroner.

Blir dyrere

I dag ligger prisen i EUs kvotemarked på rundt 20 euro per tonn – tilsvarende om lag 160 norske kroner. Analyseselskapet Point Carbon regner med at kvoteprisen i EU vil ligge over dagens gjennomsnitt i perioden 2008 til –12.

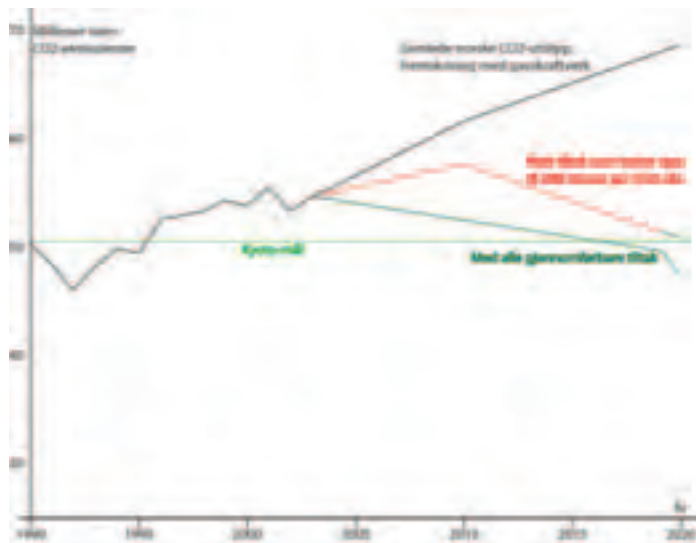
— Gitt at man ikke får unormalt værutslag eller veldig annerledes priser for drivstoff, regner vi med at kvoteprisen for EU-systemet vil være høyere i andre periode (2008-12) enn det den er inneværende periode, sier Kristian Tangen, administrerende direktør i Point Carbon.

— Så Norge må regne med å be-

tale over 20 euro per tonn?

— Det er sannsynlig hvis Norge kjøper fra EU. Det er en del myter om at russiske kvoter vil komme inn og redusere prisen. Vi tror ikke det er mulig innenfor de politiske rammene som finnes,

Norges utslipp av klimagasser og prognose frem til 2020. Prognosen viser hvordan det vil gå med utslippene uten nye tiltak, med tiltak som koster opp til 200 kroner per tonn og alle de teknisk gjennomførbare tiltakene. Utslippene er omregnet til CO₂-ekvivalenter etter hvor stor klimaeffekt de har. (Kilde: SFT, grafikk: Kristian S. Aas)

Fra forsiktig

Statens forurensningstilsyn utslippene av klimagasser i grunn til å vente så lenge.

■ TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Naturvernforbundets leder Lars Haltbrekken mener man må regne med høyere kvotepris etter 2012, når utslippene skal ytterligere ned. SFT har i analysen lagt til grunn 200 kroner per tonn frem til 2020. Stiger prisen vil flere tiltak bli lønnsomme.

Frederic Hauge og Bellona ber

or milliarder

8 og 2012.

Det planlagte gasskraftverket på Kårstø vil bidra til at Norge må kjøpe utslippskvoter fra utlandet. (Foto: Statoil)

den institusjonelle tregheten og tidsrammen, sier Tangen.

Etterlyser plan

Point Carbon-sjefen etterlyser en plan for hvordan Norge skal oppfylle sine Kyoto-forpliktelser og

hvem som skal dekke utgiftene.

— Problemet for både industrien og for Norge er at man ikke har noen planer. Både den nåværende miljøvernministeren og den foregående har utsatt saken, sier Tangen.

bifall til slakt

ber om å få kommentarer til sin rapport om kutt i innen 15. desember. Miljøorganisasjonene så ingen

like godt tilsynet trekke hele analysen tilbake. Hauge påpeker at man må se klimatiltakene i sammenheng med andre tiltak. Ved for eksempel å forsyne plattformer i Nordsjøen med strøm fra land vil man redusere utslippene av både CO₂ og NO_x. Dermed slipper man dyre rensetiltak for NO_x og selskapene sparer CO₂-avgift.

— Hvis man ikke ser helheten i tiltakene blir dette helt feil, sier

Hauge.

Thomas Palm i organisasjonen Zero, som jobber med nullutslipps-løsninger, frykter tiltaksanalysen vil gi forurensere en unnskyldning til ikke å handle, ved å peke på at det fins billigere tiltak.

— Vi må ta tak i de grunnleggende utfordringene som gir reduksjon i utslipp både på kort og lang sikt, sier Thomas Palm i Zero.

— Nå må vi komme i gang med kuttene

Veksten i utslippene av klimagasser kan kuttes med 4,4 millioner tonn de neste fem årene, mener Statens forurensningstilsyn.

TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Statens forurensningstilsyn (SFT) la i september fram sin analyse av hvordan norske utslipp av klimagasser kan reduseres og hvor mye kuttene vil koste.

Med en beregnet pris på opptil 200 kroner per tonn kan utslippene kuttes med 4,4 millioner tonn CO₂-ekvivalenter innen 2010.

Utslippene fra stasjonær forbrenning kan kuttes med 1,6 millioner tonn, blant annet ved overgang fra oljefyring til bioenergi. Prosessindustrien kan kutte 1 million tonn, mens olje- og gassutvinningen på norsk sokkel kan redusere utslippene med 0,7 millioner tonn de kommende fem årene. Dette krever imidlertid at den nye regjeringen setter klimatilstand øverst på dagsorden.

— Vi må komme i gang veldig tidlig, sier SFT-direktør Håvard Holm til Miljøjournalen.

— Først må vi velge hva vi skal gjøre. Så må vi utforme virkemidler, for eksempel lover, forskrifter og informasjon. Enkelte ting vil vi dessuten ikke lykkes så bra med. Derfor har vi ikke tid til å vente.

Gratistiltak

— En god del av dette kan vi bare bestemme at vi skal gjøre. Det koster nesten ingenting, påpeker Holm. Over halvparten av utslippsreduksjonene frem til 2010 er samfunnsøkonomisk lønnsomme. Det gjelder for eksempel samordning av godstransport på veiene, flere varmepumper og mer

fjernvarme, samt mer effektive biler.

— Det har for eksempel vist seg at avgifter på bensin ikke er tilstrekkelig for at folk skal kjøpe mer energieffektive biler. Vi må trolig være villig til å ta i bruk mer effektive virkemidler, sier seniorrådgiver Audun Rosland i SFT.

Større reduksjoner mulig

Uten nye tiltak vil norske utslipp av klimagasser stige med 23 prosent fra 1990 til 2010. Fram til 2020 kan veksten bli på hele 37 prosent. Setter man derimot i verk de tiltakene SFT presenterer kan utslippene i 2020 komme ned på 1990-nivå. SFTs analyse har også identifisert et teknisk potensial som vil kunne redusere de norske utslippene med 20 prosent innen 2020.

— Hvis vi vil ha de store reduksjonene tidlig kan vi velge å håndtere CO₂ fra eksisterende kilder. Det kan være riktig vei å gå, men vi må ikke glemme alle de små kildene som finnes, og hvor det tar lang tid å få til en endring. Vi kan høste noe av dette allerede i 2010, men de store reduksjonene får vi ikke før det har gått en del år, blant annet på grunn av utskiftningstakten innen transportsektoren og endringer av gjødselsvaner i landbruket.

Har gitt resultater

Analysen viser også at dagens klimapolitikk har gitt resultater. Uten CO₂-avgift, avtaler med industrien og andre tiltak ville utslippene i 2010 kunne blitt 7-10 tonn høyere.

Nå forsvinner miljøgiften PFOS fra både Heidrun-plattformen og andre installasjoner i Nordsjøen. (Foto: Statoil)

Fjerner miljøgiften PFOS fra Nordsjøen

Statoil og Hydro har stanset all bruk av det svært giftige stoffet PFOS. Statoil er allerede i ferd med å fjerne alt brannslukkingsskum som inneholder stoffet.

TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

— PFOS er en miljøgift. Vi vil ikke slippe ut skadelige kjemikalier, sier informasjonssjef Kristofer Hetland i Statoil.

— Vi har besluttet å skifte ut skummet så raskt som praktisk mulig, forteller Rune Weltzien, overingeniør for HMS/Ytre miljø i Hydro.

I august avslørte Naturvernforbundet i Miljøjournalen at 82 tonn PFOS er spylt i Nordsjøen fra norske oljeplattformer. Så vidt man vet brytes ikke giften ned i det hele tatt, og et kvart milligram kan være nok til å gi uopprettelige skadevirkninger hos en voksen nise.

— Statoil har ikke kjent til faren med PFOS før vi tidligere i år gjennom en "bekymringsmelding" fra Naturvernforbundet ble gjort oppmerksom på dette. Som sådan var dette ny informasjon for Statoil i vår, sier Hetland.

Kristofer Hetland. (Foto: Statoil)

Fjerner 6 tonn

Stoffet brukes i brannslukkingsskum på plattformene. Både Statoil og Hydro har stanset all bruk av slikt skum ved testing av anleggene. Nå er Statoil i ferd med å erstatte det giftige skummet med nytt brannslukkingsskum uten PFOS. Hydro legger nå, i samarbeid med leverandøren, en tidsplan for utskiftingen. Sannsynlig oppstart er rundt årsskiftet, forteller Weltzien. Hydro stanset tidlig praksisen med utslipp av brannskum ved testing av anleg-

gene, derfor har selskapet 13 tonn PFOS på sine plattformer.

Statoil har 6 tonn, og Hetland har godt håp om at alt skal være byttet ut innen første desember.

— Vi har nå, til tross for at vi sammen med SFT (Statens forurensningstilsyn) ikke har funnet en tilfredsstillende løsning på hvordan vi kan destruere PFOS, satt i gang arbeidet med å skifte ut gammelt brannskum med PFOS på installasjonene våre offshore. Vi skifter ut gammelt skum på de største og eldste installasjonene først og gjør dette så raskt som overhodet praktisk mulig.

Jubler

— Kjempebra, jubler miljøgiftrådgiver Per-Erik Schulze i Norges Naturvernforbund, som mener saken illustrerer betydningen av kunnskap om de kjemikaliene man bruker.

— Nå må selskapene si tydelig fra til kjemikalieindustrien at de ikke vil ha miljøgifter i sine produkter.

Feite

Ny fransk forskning får både benzo(a)pyren (BaP) kan gjø

TEKST: PERNILLE BERG
pb@naturvern.no

— Våre observasjoner viser at mindre enn 30 minutter etter innsprøyting av benzo(a)pyren i mannlige mus, var det en signifikant nedgang i kroppens evne til å forbrenne fett. Denne tregheten i forbrenningen hadde sitt klimaks etter 24 timer. Fettforbrenningen var tilbake til normalt nivå etter 72 timer, sier professor Philippe Irigaray. Han jobber ved det franske instituttet ENSAIA og leder studiet. I undersøkelsene ble det gitt en dose tilsvarende 0,5 mg BaP per kilo annethvert døgn. Forskingen er ikke helt ferdig, men Irigaray mener resultatene er så klare at han kan dra en sikker konklusjon allerede.

BaP påvirker hormonet epinefrin, også kjent som adrenalin, som stimulerer fettcellene i kroppen til å friggi fettsyrer ut i blodet. Gjennom å utløse lange- og middelskjedete fettsyrer tillater BaP vektøkning.

— Vi testet også hva som

Benzo(a)pyren

Benzo(a)pyren tilhører PAH-familien. PAH finnes naturlig i tjære, mineralolje og oljeprodukter. Stoffene blir også dannet ved all ufullstendig forbrenning av organisk materiale som fyringsanlegg, bil-eksos, visse industriprosesser og vedfyring. PAH blir brukt i tobakksrøyk og det frigis ved slitasje av bildekk og asfaltdekke. Det er også funnet PAH i skalldyr og fisk, en rekke fjorder og havneområder.

re av farlig miljøgift

e Fedon Lindberg og ekspertene ved Folkehelseinstituttet til å måpe. Forskerne mener miljøgiften
re deg feit. Men forskningen løser neppe problemene med fedme i verden.

skjedde når vi ga musene samme dose i to uker. Selv etter den korte forsøks tiden ga dette en gjenomsnittlig økt kroppsvekt på 43 prosent, selv om matinntaket bestod av det samme som før, forteller professor Irigaray.

Mye brukt gift

Benzo(a)pyren er en gift som er kjent for å ha langt verre bieffekter enn vektøkning. Stoffet tilhører den uhyggelige familien polyaromatiske hydrokarboner (PAH). BaP er regnet som den mest helse-skadelige forbindelsen i PAH-gruppen. Stoffet er klassifisert som kreftfremkallende, arvestoffskadelig og reproduksjonsskadelig.

Flere av PAH-stoffene, inkludert BaP, brytes ekstremt sakte ned i naturen og det er registret at det kan hope seg opp i næringskjeden, men det forekommer sjelden.

Ingen vidunderkur

WHO anslår at over 300 millioner mennesker fra hele verden lider

Fedon Lindberg mener sammenhengen mellom miljøgifter og fedme kan være av interesse.

av overvekt eller fedme. Vårt land har ikke blitt skånet for fedme-epidemien. Helseorganisasjonen regner med at over halvparten av norske 40-45-åringer og minst 10 prosent av barn og unge er overvektige.

Jørn Holme, forskningssjef ved Folkehelseinstituttet, tviler på at den franske forskningen forklarer en fremmed faktor forbundet med overvekt.

— Hvis et menneske skulle få i seg tilsvarende mengder som i denne undersøkelsen burde de være betydelig mer bekymret for å få kreft enn å bli feite, sier han spøkefullt.

— Vi blir eksponert for BaP daglig. Så lenge man ikke får i seg store doser vil det ikke være noen stor helserisiko for mennesker. Anbefalte doser er flere hundre-dels prosent lavere enn innsprøytningene som ble gitt til musene, sier Holme. Han mener likevel at studiet er interessant for å få så mye kunnskap om stoffet som mulig.

Mat og mosjon

Heller ikke slankeguru Fedon Lindberg mener at nøkkelen for evig slanke mennesker er funnet.

Lindberg er den ubestridte revolusjonslederen i folkebevegelsen mot karbohydrater og sukker. Som spesialist i indremedisin, med spesialkompetanse innen hormonsykdommer og overvekt, mener han klart at dagens kosthold er skyld i overvekt. Etter å ha blitt introdusert for den franske forskningen har han blitt stilt overfor en ukjent fiende langt mer kompleks enn brød og poteter. Likevel tviler han på at han kommer til å forandre taktikk i kampen mot kiloene med det

Forsøk med mus tyder på at miljøgiften benzo(a)pyren, i tillegg til å være kreftfremkallende, kan bidra til fedme. (Foto: Photos.com)

første.

— Dersom rapporten er reell og viser riktige funn, er det selv-sagt meget interessant, sier Lindberg.

Han presiserer at man må se nøye på dose-effekt hos mennesker. Mange stoffer kan ha gitte effekter i høy dose hos forsøksdyr, uten at de har samme effekt i

meget lav dose hos mennesker, sier han.

— Vi vet at kjemiske stoffer kan innvirke på fettforbrenningen vår. Selv om forskningen er interessant mener jeg det er andre mer sannsynlige årsaker som forklarer at vi stadig blir større, for eksempel mye feil mat, lite mosjon og mye stress, sier han.

Sannsynlig inntak av BaP

Gjennomsnittlige BaP-inntak for voksne ligger i området 50-290 ng per dag, viser tall fra en risikovurdering utført i Storbritannia, Italia, Nederland, Østerrike, Sverige og Tyskland i 2004.

Spesielt folk som jobber ved fyringsanlegg, visse industriprosesser og steder hvor det er mye vedfyring kan få i seg relativt høye doser. Om vinteren, spesielt i store byer, er det målt høye verdier i luften blant annet på grunn av veistøv, eksos og trykkende vær.

Selv om man blir eksponert for relativt høye doser vil de være langt under "bli fet"-dosen som ble brukt i det franske forsøket. Stoffet kan likevel være skadelig hvis man blir disponert for det over lang tid.

...og sol hver lørdag

Mens vi venter på den rødgrønne nedstigningen fra Soria Moria slott er det stadig mulig å håpe det beste — og frykte det verste. Her kommer et par mulige scenarier for hva regjeringsdannelsen vil bety for miljøet de neste fire år.

påtrykk

JON BJARTNES
frilansjournalist

Vi tar det verste først. La oss kalle det VG-scenariet. Her oppfører alle partiene seg i tråd med de enkleste fordommene om dem. Arbeiderpartiets betongkontor tar seg av alt som har med produksjon og inntekter å gjøre: Olje og energi, industri, finans og kanskje fisk. SV får ansvaret for å bruke opp mesteparten av pengene Ap tjener, til trygder og bistand, barnehager og skole(mat). Senterpartiet bruker resten på landbruks- og distriktspolitikk. Resultatet blir omtrent sånn: Fullt kjøp i produksjon og bruk av olje og gass. Klimapolitikken handler om å kjøpe CO₂-kvoter der det er billigst, det vil si i utlandet et sted, gjerne i Russland som jo har kvoter å selge uten å behøve å redusere noe som helst. Det blir dessverre ingen grønn skatteomlegging, siden det kan komme til å gå ut over en eller annen. Derimot blir det firefelts stamvei fra Sandnes til Snåsa, og subsidier til flyfrakt av arktisk elgpølse til lovende markeder i Shanghai. For øvrig tilhører naturen som kjent grunneierne. Den unge miljøvernministeren, som beskrives som en kommende politisk stjerne, får imidlertid lov til å opprette nasjonalpark på Bygdøy.

Velgerne får kose seg med billig strøm, interiørmagasiner og kinesiskproduserte gjenstander i plast og bomull. Hu hei.

Scenario nummer to blir kanskje ikke like morsomt å skrive om. Det må likevel være lov å håpe at forhandlerne klarer å kombinere det beste fra de tre partiene. Ikke at vi skal begynne å tro på jule-nissen, men kanskje kan vi vente oss noe sånt: Arbeiderpartiet gjør som sine svenske partikamerater og erklærer at miljø er framtidens viktigste velferdsutfordring. Partiet blåser nytt liv i solidaritetsbegrepet, og velger å tenke langsiktig samfunnsbygging når oljeinntekter skal investeres i Norge og utenlands. SV overvinne angsten for å få olje på fingrene, og søker innflytelse der premissene for miljøpåvirkningen blir lagt; det vil si i finans, olje- og energi, samferdsels- og næringspolitikken. Senterpartiet tar støytten med å sørge for at distrikts-Norge ikke gror igjen, ved hjelp av oppfinnsomme kombinasjoner av gamle og nye næringer.

Og hva får vi da? Tja: Ikke bare CO₂-frie gasskraftverk, men gjennomtenkte opplegg for å spre denne teknologien til Russland, Kina, India og andre steder hvor den virkelig kan gjøre en forskjell i global skala. Skånsom gassutvinning i nord. Grønn skatteveksling. Innenlands energiomlegging, med redusert forbruk, storsatsing på bioenergi og samla plan for vindmøller. Tilsvarende prioriteringer i bistand. Miljøkriterier for oljefondet. Miljøvernledere i kommunene. Nasjonalparker med bølgevis av arbeidsplasser... og hvorfor ikke solskinn hver lørdag? Lykke til!

Vannmangel i Asia

Forskere frykter at mer enn 40 prosent av befolkningen i Sør-Asia og Kina kan komme til å mangle drikkevann innen 50 år. Årsaken er at temperaturen har økt med 1 grad siden 1970. Dette fører til at isbreene i Himalaya smelter i rekordfart. Breene er hovedvann-

kilden til folk som bor i området.

Avrenningen tilsvarer cirka 8,6 millioner kubikkmeter vann hvert år. Flere steder er isbreene eneste kilde til drikkevann. Gangotri-isbreen, kilden til Indias helligste elv Ganga, blir 23 meter kortere hvert år.

Fotball-VM med grønt mål

FNs miljøprogram (UNEP) og de tyske arrangørene av fotball-VM 2006 har skrevet en historisk kontrakt. Et "grønt lag" vil få mye blest i neste års fotball-VM, melder UNEP.

— Dette er første gang VM har tenkt miljøvennlig i forberedelsene mot et verdensmesterskap. Vi vil bevise at det lar seg gjøre å arrangere store sportsstevner, sier Klaus Töpfer i en pressemelding fra UNEP.

FIFA og de tyske arrangørene har satt seg som mål å være foregangsarrangører. De vil vise at det er mulig å kombinere store konkurranser med lite forurensning og forsøpling.

Under stevnet vil en appell om å tenke miljøvennlig bli spredt gjennom blant annet media og trykket informasjon. Det vil bli daglige pressekonferanser om hvordan de grønne målene blir nådd.

**Sør-Trøndelag
Fylkeskommune**

VELUX®

TAKVINDUER
www.VELOUX.no

Vi som jobber på jernbanen er stolte
fordi vi også gjør en innsats
for et bedre miljø.

Norsk Jernbaneforbund

NOFO
www.nofo.no

Svartla'mon: Selvstyrt økobydel

**Oppsving for lavenergihus
Miljøvennlige motorveier?
Hvordan skal byen bygges?**

Tema: Bymiljø →

Å bygge en økobydel

Det oser historie av trehusene i Norges eneste byøkologiske forsøksområde. Nå har Svartla'mons beboere laget en egen, ambisiøs miljøplan.

■ TEKST OG FOTO: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Dette er en bydel som ikke skulle ha eksistert. Planer for motorveger, jernbanelinjer og bilforretninger har kommet og gått gjennom mer enn 40 år. Store deler av de omkringliggende trehusene ble revet, og omdisponert til industriformål. Men en habil trehusklynge nektet å bøye seg. Svartla'mon per i dag gir assosiasjoner til gallerlandsbyen til Asterix: Her gir man seg ikke!

Arbeidet siden 1987

Styrkedråpene er beboerne og ideene. Svartla'mon ble i 2001 offisielt regulert til byøkologisk forsøksområde, etter å ha vært sane-

ringsdømt i 40 år. I 1987 flyttet de inn, de første som ville arbeide for å bevare og utvikle bydelen for fremtiden. En av dem var bydelens egen Asterix, Harald Nissen. I tillegg til å være pådriver for bevaring, utvikling og miljøarbeid i bydelen, sitter han i bystyret i Trondheim for De Grønne. Valgkampen med slagordet "Bruk issen, stem på Nissen" fungerte.

— Vi som flyttet inn i de to murhusene i Strandveien 25 A og B i 1987 ville skape et miljø her. Før var husene rottereir, og folk som ble tildelt bolig her gjennom Trondheim kommune flyktet gråtende fra området. Det var ikke trivelig her på den tiden. Noe måtte gjøres, forteller Nissen.

Mye har skjedd siden da. Et alternativt miljø vokste frem i bydelen. Unge, kreative mennesker med behov for billige boliger okkuperte hus, og fikk kontrakter med kommunen om at de kunne bo der frem til husene skulle rives. Oppussingarbeid ble satt i gang, ofte med gjenbrukte materialer, billige løsninger, masse kreativitet, arbeidsvilje og pågangsmot. Et sterkt lobbyarbeid, sammen med demonstrasjoner, bevisstgjøring og kampanjer, reddet til slutt restene av trehusbebyggelsen. I dag fremstår Svartla'mon som en relativt velholdt og grønn bydel.

Sterkt selvstyre

— Det bor over 200 mennesker her i dag, mange av dem er barn. Vi har egen barnehage og kafé, og beboerne har stort selvstyre over bydelen. Det krever selvfølgelig en innsats fra de som bor her, forklarer Nissen.

Og innsatsviljen finnes. Det var Svartla'mon Beboerforening som førte den politiske kamp-

Svartla'mons nye stolthet er nybygget i Strandveien, verdens høyeste

en for bevaring av området. Nå er det de som står i fremste rekke for å gjøre bydelen økologisk. En kommunalt godkjent reguleringsplan og en ambisiøs grøntplan er to av dokumentene som har blitt utformet gjennom beboermøter, diskusjonsgrupper og samarbeid med kommunen.

Egen miljøplan

Nå har Svartla'mon fått sin egen miljøplan. På beboermøtet i slutten av september ble ambisiøse miljøkrav for bydelen diskutert heftig. Utfallet var en konkret plan som skisserer hva som skal gjøres. Blant annet skal gjenbrukte materialer brukes så mye som mulig, og beboerne skal opprette et eget lager med materialer og ting som kan gjenbrukes. Energiforbruket

Utvalgte punkter fra Miljøplan for Svartla'mon

- * Bærekraftig arkitektur
- * Rimelige og fiffige løsninger for rehabilitering basert på gjenbruk
- * Redusert bilavhengighet
- * Best mulig forhold for gående og syklende
- * Forbud mot engangsgriller
- * Bruk av miljøvennlige materialer
- * Mest mulig bruk av lokalproduserte varer
- * Fornybar energibruk
- * Minst mulig boareal per innbygger for å redusere energibehovet
- * Lavt vannforbruk
- * Liten avfallsproduksjon

Kay-Egil Hauan, Bjørn Lønnum Andreassen og Harald Nissen grubler over miljøplanen.

Det finnes mye på Svartla'mon som man ikke finner andre steder. "Gratisbutikken" er ett eksempel.

Harald Nissen har bodd på Svartla'mon siden 1987.

ste hus i massivt tre.

skal være lavt, og engangsgriller er forbudt.

— Dette er herlig. Nå har vi en konkret plan for hva beboerne legger i begrepet ”byøkologisk forsøksområde”. Jobben blir nå å få dette gjennomført, sier Bjørn Lønnum Andreassen, som bor på området og har vært primus motor for miljøarbeidet.

Men ikke alle beboerne er like begeistret for det økte fokuset på økologi, og spesielt ikke for det utstrakte samarbeidet med næringsliv og myndigheter. Mange av Svartla'mons beboere har sin bakgrunn i det tradisjonelt anarkistiske UFFA-miljøet i Trondheim, og synes det kan bli for mye arbeid innenfor systemet. ”Selvstyret forsvinner, det blir kommunen som bestemmer mer og mer hva vi skal gjøre, også nedpå her”, mumles det over kafébordene på

bydelens hyggelige kafé Ramp.

— Må bevare egenarten

— Det er begrenset hvor mye autonomi en liten bydel kan ha. Vi er helt avhengige av samfunnet rundt oss. Samtidig er det viktig med selvstyre for å bevare egenarten som har vokst frem nedpå her gjennom snart 20 år. Svartla'mon kan ikke forstås uten å trekke inn UFFA og de anarkistiske strømningene, men de er bare en del av beboerne her. Mange har bakgrunn fra politisk arbeid, mediearbeid eller kunst. De mangfoldige bakgrunnene og den store kreativiteten blant folk her har gjort at vi har kunnet føre en konstant kamp på mange forskjellige måter, forklarer Harald Nissen.

Svartla'mon ble for alvor en rikssak i 1996,

da kampen gikk om bevaring av idylliske Biskop Darres gate. Kunstnerne Håkon Bleken og Håkon Gullvåg malte sitt berømte maleri på den nederste veggen i gata. Kommunen svarte med å anmelde to av sine fremste kunstnere for tagging, noe som var gull verdt promessig. Saken var på Dagsrevyen tre dager på rad, og Svartla'mon ble for alvor en del av folks vokabular. Maleriet ble landemerke og turistattraksjon, og ble i fjor pusset opp for kommunale midler.

Bebyggelsen som er igjen på Svartla'mon er bare en liten del av det opprinnelige trehusområdet med mange navn, Reina og Nerla'mon er to av dem. Flere hus ble revet uten at noe har blitt bygd opp, og det er derfor et betydelig potensiale for fortetting. I april ble det første store, nye byggeprosjektet åpnet, og det har vakt internasjonal interesse. Huset er nemlig verdens høyeste bygg i massivt tre, og har blitt gitt en spennende form som både peker frem- og bakover i tid. Harald Nissen var koordinator for prosjektet.

— Bygget er nyskapende og interessant, og gir hus til 22 mennesker i bokollektiver. I tillegg er det et mindre bygg med toroms leiligheter. At bygget fikk en 16 siders artikkel i det store, svenske arkitektmagasinet Forum viser at det blir lagt merke til, sier Nissen.

Unorsk konsept

I Norge er Svartla'mon det eneste byøkologiske forsøksområdet. Hausmania i Oslo er et område som søker ideer fra Svartla'mon, og ønsker en lignende status. Ellers er det et veldig unorsk konsept, ifølge Nissen.

— Selvstyrte, alternative boligområder er en del av en europeisk tradisjon, som spesielt har stått sterkt i Danmark, Tyskland og Nederland. Der har man forstått at ikke alle har lyst til å bo på samme måte. I Norge har Trondheim vært det eneste stedet som har hatt slike bomiljøer i lengre tid, og Svartla'mon er det eneste området der noe slikt har blitt formalisert, forteller Nissen.

Så vil det vise seg om øko-bydelen kan inspirere andre.

Utradisjonelle løsninger dominerer. Denne står på et hustak, men er vel ikke mye i bruk...

Småbyidyll midt i storbyen. Svartla'mons pittoreske trehusbebyggelse passer som øko-bydel.

Frihetsparken, med det landskjente maleriet av kunstnerne Bleken og Gullvåg.

Alle hus skal energimerkes

Snart skal alle nybygde hus, samt eksisterende hus som skal selges eller leies ut, energimerkes. Oppmerksomheten rundt lavenergihus har allerede økt som følge av det nye kravet. Nå er 3000 lavenergiboliger under planlegging i Norge.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Hvis du kjøper eller leier bolig fremover, skal du bli forelagt en attest som skal vise hvor mye energi boligen trenger, og hvordan du skal kunne gjennomføre tiltak for å spare energi. Dette er et av kravene i EUs nye bygningsenergidirektiv, som blir gjort gjeldende for Norge gjennom EØS-avtalen.

Kommer neste år?

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har ansvaret for den praktiske gjennomføringen av energiattestene i Norge. Enda er det lite som er klart om hvordan de blir utformet, og hvilke krav som skal stilles til attestene. EU innfører systemet 4. januar neste år, men Norge vil ikke være klar til å gjennomføre systemet fra den datoen.

15. oktober åpner Husby amfi på Stjørdal i Nord-Trøndelag, Norges største lavenergihus-prosjekt så langt. 56 boenheter er bygd for å gi et langt lavere energiforbruk enn i konvensjonelle boliger. (Foto: Mari Prestvik, Husbanken)

— Første formelle milepæl er at departementet sender ut lovforslaget til høring. Dette regner vi med vil skje i år. Deretter skal det utarbeides forskrifter som fastsetter ordningene mer i detalj. Det er dermed lite vi kan si nå om hvordan ordningene vil bli, sier

NVEs saksbehandler Olav K. Isachsen i en e-post til Miljøjournalen.

Energiattest på veggen

Kravene for merking av bygninger der offentligheten har adgang er enda strengere enn til boliger. Her skal byggene merkes med energiattest på et sted som alle kan se. Interessen for å bygge hus med lavere energiforbruk har økt i det siste, og innføringen av bygningsenergi-

direktivet er en av grunnene til dette. I tillegg har økte strømpriser, større internasjonal erfaring med lavenergihus og miljøbevissthet spilt inn.

— Det begynner virkelig å skje noe i Norge. Det bygges nå en god del lavenergihus rundt omkring. Selv om det ikke utgjør noen stor del av bygningsmassen ennå, er interessen klart økende. De første prosjektene med passivhus planlegges også nå, forteller Inger Andresen, seniorforsker hos SINTEF

Også Husbankens regionkontor i Trondheim, som er ansvarlige for bankena satsing på lavenergihus, merker at interessen øker.

— Det første, store lavenergihusprosjektet, Husby amfi på Stjørdal, åpner 15. oktober. Alt i alt er det 3000 lavenergihus under planlegging i Norge i dag, forteller Husbankens Åslaug Hennissen.

Kurs for utbyggere

I november starter NTNU i samarbeid med SINTEF, Enova og Husbanken et kurs for arkitekter og utbyggere som vil lære mer om lavenergiboliger og passivhus. Andresen er en av foredragsholderne på kurset, og hun for-

venter stor oppslutning.

— Før var interessen liten, men denne gangen regner vi med at det blir fullt tegnet. Interessen har tatt av, og EU er en av pådriverne. Det er nå startet et eget EU-prosjekt som skal fremme byggingen av passivhus. Tyskland og Østerrike er de landene som ligger lengst fremme på dette, men flere og flere land oppdager hvor mye energi det er mulig å spare ved hjelp av disse prinsippene, forteller Andresen.

Oppussing kutter energibruk

I Heidelberg i Tyskland er det gjennomført et oppussingsprosjekt på eksisterende leiegårder, der man har klart å redusere energibruken til oppvarming av husene med mellom 80 og 90 prosent. Isolasjon, varmegjenvinning og bruk av passiv solenergi er tre av de viktigste faktorene som benyttes under bygging av slike hus.

— Det kan nok bli vanskelig å oppfylle de kravene i enkelte av de kaldeste områdene i Norge, men det er ikke der hoveddelen av boligmassen er. Mulighetene er store, også her i landet, mener Andresen.

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

**KST
MNDRE!**

Det går an å reparere i stedet for å kjøpe nytt. Se www.greenmap.no
Kast mindre.

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

Hvordan skal byen vokse?

Oslo har den høyeste boligbyggingen siden rett etter 2. verdenskrig, og mange av de nye boligene bygges sentralt. Naturvernere strides om dette er flott, eller ødelegger byens struktur.

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

— Oslo var berømt for sin byplan rundt 1950. Grønne fingre var anlagt fra fjorden og helt til marka, og delegasjoner kom fra hele Europa for å studere Oslos unike grøntstruktur. Utbyggingen etter dette, både i periferien og den sentrale fortettingen, har ødelagt byens struktur. Både transportnett og grøntstruktur har blitt skadelidende, mener Naturvernforbundets samferdselsrådgiver Elin Tyse.

Grønne korridorer brytes

— Et veldig godt eksempel er utbyggingene i Gaustadbekkdalen vest i Oslo. Her gikk det en grønn korridor som strekte seg helt fra sjøen og helt opp i marka. Utbyggingene har ødelagt denne korridoren, mener Tyse.

Hun mener dagens fortetting av boligmasse i det sentrale Oslo skjer for planløst. Fortetting kan være bra hvis man følger prinsippene som byen er bygd opp etter. Tyse mener mange prosjekter i dag ikke tar hensyn til disse.

Hun har i lengre tid fulgt den sterke boligutbyggingen i Oslo, og mener utbyggerne ofte får legge alle premissene.

— Det er ofte slik at utbyggerne får bygge ut på de fineste tomtene, og la parkområdene bli liggende nær sterkt trafikkerte veier, på de mest uattraktive delene av arealet. Dette gir en nedbygging av viktige park- og rekreasjonsområder, sier Tyse.

— Riktig å bygge sentralt

Men meningene om fortetting i byen er mange, også i Naturvernforbundet.

Aud Tennøy i Østkanten Naturvernforbund i Oslo mener man ikke må være for redd for å bygge sentralt.

— Befolkningen og antall arbeidsplasser i Osloområdet vokser. Hvis de nye boligene og arbeidsplassene ikke bygges sentralt, må de bygges i utkanten av byen. Her er kollektivtilbudet langt dårligere, og det er masse parkeringsplasser. Dette fører til større transportbehov og langt mer biltrafikk, sier Tennøy.

— Positivt eksempel

Nydalen er ifølge henne et positivt eksempel. Her har kommunen lagt opp til høy næringsutnyttelse på tidligere industriområder, og bygget T-baneringen for å betjene området kollektivt. Det meste av boligbyggingen langs Akerselva er lagt til områder som har vært brukt til andre ting før, eller til grønne brakkområder som ikke har vært i bruk, sier Tennøy.

Hun mener at nye utbygginger må føre med seg arealer til nye skoler, barnehager, sykehjem og

Her i Bjørvika skal vegen legges under sjøen, og en helt ny bydel skal bygges. Hvordan? (Arkivfoto)

idrettsbaner for den voksende befolkningen. Dette gjøres ikke godt nok i dag.

— Men det er tross alt bedre å bygge disse boligene sentralt i Oslo, med servicefunksjoner i na-

bolaget og et godt kollektivsystem, enn i ytterkanten av byen der man ofte blir avhengig av bil. Det vil også øke presset på bygging i marka, sier Tennøy.

Økt piggdekkavgift

Svevestøvverdiene i Oslo og Trondheim er så høye at piggdekkavgiften blir opprettholdt, målene blir skjerpet og avgiftene økt.

■ TEKST: PERNILLE BERG
pb@naturvern.no

På grunn av nye og strengere europeiske krav til luftkvalitet har Oslo kommune høynet sitt mål for piggfriandelen fra 80 til 90 prosent. Nå må bilister i Oslo og Trondheim betale 1200 kroner for sesongen som starter første november og varer til 23. april.

Statens vegvesen gjennomfører årlige tellinger av andel biler med piggfrie dekk. Piggdekkavgiften i Oslo ble fjernet våren 2001, men fordi luftkvaliteten ble betraktelig

dårligere ble den gjeninnført november 2004. Ved innføring av piggdekkgebyret i 2004 var andelen biler uten pigger 72 prosent. I mars året etter hadde andelen steget til 76 prosent.

Helseproblem

Biltrafikken er den største kilden til de høye konsentrasjonene av svevestøv i luften. I Norge sliter piggdekkene bort omtrent 250 000 tonn asfalt per år.

Det er anslått at en tredjedel av befolkningen i store byer har plager relatert til luftforurensning.

Barn, gravide, eldre og folk med luftveisproblemer, hjerte- og karssykdommer er spesielt utsatt.

Rengjøring

En studie Norges geologiske undersøkelse (NGU) utførte for Trondheim kommune viste at det ikke var noe tvil om at støvproblemene vinterstid skyldes vegslitasje. Derfor fastslår rapporten at redusert bruk av piggdekk i byene, kombinert med støvdempende tiltak som salting og bedre renhold, vil ha stor effekt på svevestøvnivåene.

700 000 i miljøgebyrer

Kommunal Rapport melder om at trafikkbetjentene i Oslo har tatt 1355 miljøsyndere etter at de tok over som søppelpoliti i april i fjor. Det betyr at betjentene har håvet inn nærmere 700 000 kroner i gebyrer for forsøpling, ulovlig skilting og manglende brøyting eller strøing.

Nå har også parkeringsvaktene i Trondheim fått i oppgave å bøtelegge miljøsyndere. Mange andre byer vurderer å innføre lignende systemer.

Trafikketaten i Oslo kommune mener hovedstaden er blitt renere som en følge av trafikkbetjentenes arbeid.

Bilmiljøinfo

Statens vegvesen har åpnet et nytt nettsted der du kan finne informasjon om hva man bør tenke på ved kjøp av ny bil. Foruten ulykkesstatistikker fra Norden, sikring av barn i bilen, og kollisjonstester, er det et også satt av god plass til miljø.

Under linken om miljø kan man blant annet få full oversikt over alle personbilers drivstofforbruk, EUs strategier for å få ned CO₂-utslippene og informasjon om alternative drivstoffer.

www.sikkerbil.no

Enklere ruter gir flere på bussen

Forenkling av busstilbudene i Grenland og Kristiansand har gitt stor passasjervekst. Men det må mer til for å få ned biltrafikken i byene, og dermed bedre luftkvaliteten.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Siden juni har antall busspassasjerer i Grenlandsområdet økt med mer enn 15 prosent. Bakgrunnen er at systemet ble forenklet. Åtte linjer ble slått sammen til tre, og et komplisert sonetakstsystem ble vraket til fordel for en rimelig enhetstakst. Før kostet det 65 kroner å ta bussen fra Skien til Langesund. Nå koster det 20.

— Kommunen nøler

— Tre administrasjoner har blitt slått sammen til én, noe som har gitt oss muligheten til å se ting mer samordnet, og øke kjørt lengde med rundt 10 prosent. Nå kjører vi hvert kvarter i rushtiden, mot hvert 20. eller 30. minutt før. Dette sammen med de lavere billettprisene har gitt en stor økning i antall passasjerer. Nå er det viktig å videreføre dette systemet. Vi er veldig fornøyde med oppstarten, sier Dag Holien i Telemark Kollektivtrafikk.

Selskapet vant anbudet om bussdrift i Grenland etter å ha presentert det såkalte Metrobuss-systemet. Men selv om bussen har flere passasjerer enn før, har ikke dette ført til merkbar nedgang i biltrafikken.

— Vi hadde et dårlig utgangspunkt. Grenland er tradisjonelt sett bilbasert, og har blant

annet ikke parkeringsavgifter, bompenger, kollektivfelt eller andre tiltak for å begrense biltrafikken. I Porsgrunn, som ligger midt i vårt bussystem, ville det ha vært enkelt å lage en egen trasé for bussen gjennom sentrum. Men kommunen nøler, sier Holien.

Innfartsvei gir flere biler

Forenklinger har også ført til økt trafikk i Kristiansand.

— I 2004, som var første året vi kjørte vår bussmetro hele året, hadde vi en vekst på 8,5 prosent. Det utgjør 240 000 flere reiser. I år har økningen vært lavere, og i tillegg har det blitt åpnet en ny innfartsvei til Kristiansand. Det har ikke akkurat ført til mindre biltrafikk, sier direktør Kjell Vinknes i Vest-Agder Kollektivtrafikk.

Han mener også det er for vanskelig å få lagt restriksjoner på bilbruken. Selv om Kristiansand har både bomring og parkeringsavgifter, har ikke det vært nok til å få bilbruken til sentrum ned.

— Men økningen i busstrafikken og forenklingen av systemet har ført til interesse fra andre. Vi har blant annet orientert om vårt

system i Skottland. Vi holder også kontakt med kolleger i Norge som er interessert i hva vi foretar oss, sier Vinknes.

Strømlinjeformer trikken

Nå er Oslo neste by ut. Trikkesystemet i hovedstaden skal strømlineformes, og gå oftere enn noen gang. Seks faste linjer gir trikkeavganger minimum hvert tiende minutt på dagtid. På den mest trafikkerte linjen, fra sentrum til Storo over Grünerløkka, vil det gå tre trikker i løpet av hver ti-minutters periode. Oslotrikken håper på 23 prosent passasjervekst på lang sikt.

— Trikken skal gå så ofte at passasjerene slipper å tenke på rutetider. Vårt pilotprosjekt med fem minutters mellomrom mellom avgangene på to linjer har gitt en stor trafikkvekst, spesielt på linjen over Grünerløkka og Torshov der vi har 2500 flere passasjerer hver dag. Nå øker vi frekvensen enda mer der, så det blir avganger med cirka tre og et halvt minutt mellomrom, sier kommunikasjonsjef Cato Asperud i Oslotrikken.

Oslo har fått et bedre og enklere trikketilbud enn noensinne. Målet er 23 prosent flere reisende. (Foto: Sporveien)

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

MINDRE AVFALL!

Reservér deg mot reklame.
Merk postkassa di!
Målet er mindre avfall.

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

Kan motorveger være miljøvennlige?

Mer enn 15 år med vegpakker i Oslo, Bergen og Trondheim har gitt oss bomringer, raske motorveger og mindre køer. Transportøkonomisk institutt (TØI) har undersøkt om det er bra.

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

— I Oslo, der deler av midlene fra vegpakkene har gått til kollektivtrafikken, har man hatt en biltrafikkvekst på linje med landet for øvrig, selv om veksten i befolkning og arbeidsplasser har vært sterk. Kollektivtrafikken har også styrket seg. I Bergen, der det inntil nylig har vært en ren vegpakke, har biltrafikkveksten vært mye sterkere, og kollektivtrafikken har hatt en sterk nedgang, forteller TØIs forskningsleder Jon Inge Lian. Han har vært ansvarlig for et større prosjekt for å evaluere virkningene av vegpakkene, og om utbyggingene har løst eller ikke løst byenes problemer.

Færre biler i boligområder

Evalueringen ble framlagt på fagkonferansen "Transport i by", som ble arrangert i Oslo i september. Lian oppsummerte både positive og negative konsekvenser av vegutbyggingen. Den totale transporten i Oslo og Bergen har økt, men man har lyktes i å få en større del av biltrafikken bort fra boligområder.

— Langs vegene som krysser ring 2 i Oslo og går inn mot sentrum, har det vært en nedgang i biltrafikken på rundt 20 prosent. Samtidig har det vært en økning i trafikken på ring 3 og motorvegene på 28 prosent. Dette har vært den samme utviklingen som Oslopakke 1 la opp til. Slik sett har utbyggingen vært vellykket, sier Lian.

Oslopakke 1 ble startet i 1990, og omfattet en rekke store vegut-

Tåsentunnelen på Ring 3 i Oslo er en av vegutbyggingene som har blitt finansiert gjennom vegpakker. (Foto: Kristian S. Aas)

bygginger. Samtidig skulle 20 prosent av midlene gå til investeringer i kollektivtrafikken. Vegpakken i Bergen har blitt brukt bare til vegutbygginger, og her er framkommeligheten for bilene drastisk forbedret.

45 minutters forsinkelse

— Fra Åsane til Bergen kunne det før være forsinkelser på opp mot 45 minutter i rushtiden, mens fra vest var det forsinkelser på en halvtime. Nå er det nær sagt ingen forsinkelser. Det har blitt bygd tunneler forbi de sentrumsnære strøkene, noe som har halvert trafikken gjennom boligområdene nær sentrum. Samtidig er økningen i totaltrafikken og nedgangen i kollektivtrafikken sterk, forklarer Lian.

Men variasjonene internt i

byregionene er store. Mens Oslo sentrum har en høy kollektivandel, er denne mye lavere i Akershus og de ytre bydeler.

— I Oslo sentrum bruker 20 prosent av arbeidstakerne bil til jobben. I Akershus er tallet 70 prosent, sier Lian.

Like mye luftforurensning

— Biltrafikken i Bergen økte med 37 prosent fra 1990 til 2002. Likevel virker det ikke som om luftforurensningen har blitt negativt påvirket, verken i Oslo eller Bergen, på grunn av at man har konsentrert trafikkveksten langs hovedvegene og redusert trafikken i bolig gatene. Men man må passe på. Trafikk som går langs hovedvegene har som oftest både start- og målpunkt langs bolig gater. Hvis trafikkveksten øker, blir det også

mer trafikk i disse gatene, sier Lian.

Positive til kollektivsatsing

Lian mener den forserte vegutbyggingen har vært nødvendig for å hindre trafikkaos i byene. Samtidig tar han til orde for en sterkere satsing på kollektivtrafikk fremover, og mener at driftsstøtten til kollektivtrafikken bør øke.

— Det gir god samfunnsmessig nytte, sier Lian.

Evalueringen tyder også på at folk blir mer positiv til vegpakkene etter en tid, og blir mer positive hvis en betydelig andel av midlene går til kollektivtrafikk. Hele 70 prosent av befolkningen er positive til Oslopakke 2, som stort sett består av kollektivtiltak, finansiert av bompenger og et lite påslag på kollektivbilletten.

Det er grønnere å bo tett

En tettbygd by er mer miljøvennlig enn en spredt by med store innslag av natur i selve byen, mener byplanleggingsprofessor og forsker Petter Næss.

kommentar

PETTER NÆSS

seniorforsker, Norsk institutt for by- og regionforskning og professor i byplanlegging ved Aalborg Universitet

“Trafikken er et av de virkelige store miljøproblemene i dagens byer. For å gjøre det mulig å unngå omfattende motorisert transport i en by, må avstandene ikke være for store.”

Når folk fra miljøbevegelsen engasjerer seg i byplanleggingsspørsmål, handler det ofte om å bevare og utvide innslaget av natur i byen. Hvis vi kan bevare grønne områder i byen mot å bli lagt under betong og asfalt, eller plante trær i stedet for å bygge på ledige ”grå” arealer, er det selvsagt bra for naturen og det biologiske mangfoldet. Vel å merke dersom dette ikke fører til at man bare flytter utbyggingen til et sted der inngrepene i naturen blir enda større. Det er imidlertid nettopp det som lett vil skje hvis planer om fortetting med ny bebyggelse inne i byen blir avvist. For vi tror vel ikke at byggherrene dermed gir opp å bygge noe i det hele tatt? (Å utnytte dagens bygningsmasse bedre i stedet for stadig å bygge mer, ville være det beste økologisk sett, men en slik endring er foreløpig ikke satt på dagsordenen – heller ikke av miljøbevegelsen.)

En del miljøvernere ser ut til å mene at det er viktig for folks miljøbevissthet å bo i nær kontakt med naturen, helst i hus med egen hage. Men hvis mange bor på denne måten, blir det mindre sammenhengende natur tilbake. Tenk bare på hyttebyggingen som har fragmentert natur- og friluftsområder langs kysten og på fjellet og redusert ferdsels-

mulighetene i strandsonen. Hvis vi ser på de ”økologiske fotavtrykkene”, belaster tette byer miljøet mye mindre enn byer med lav bebyggelse og stor avstand mellom husene. Mest miljøbelastende er eneboligen, som har stort forbruk av arealer, materialer og energi til oppvarming, og som kan være vanskelig å kombinere med ressursparende kollektive løsninger. Undersøkelser har for øvrig vist at det slett ikke er belegg for påstanden om at det bidrar til mer miljøvennlige holdninger å bo i grønne omgivelser.

Trafikken er et av de virkelige store miljøproblemene i dagens byer. For å gjøre det mulig å unngå omfattende motorisert transport i en by, må avstandene ikke være for store. Fortetting er generelt gunstigere enn byutvidelse hvis målet er å redusere biltrafikken og fremme bruk av sykkel, bena og kollektiv transport. Dette er vist i en rekke undersøkelser i byer av ulik størrelse i Skandinavia så vel som i andre deler av verden. Særlig er fortetting i de indre og sentrale bydelene transportmessig gunstig.

Noen har hevdet at forstedenes transportbehov og bilavhengighet kan oppheves

ved å flytte et tilstrekkelig antall arbeidsplasser og servicefunksjoner ut i forstedene så det blir balanse mellom boliger, arbeidsplasser og service innenfor hver enkelt bydel. For at dette i praksis skal gi mindre transport, må blant annet arbeidsplassenes kvalifikasjonskrav passe med de lokale beboernes kvalifikasjoner. I dagens spesialiserte ”kunnskapssamfunn” er dette urealistisk, særlig hvis det er to yrkesaktive i husstanden. I stedet for å redusere reiselengdene, fører utflytting av arbeidsplasser og spesialiserte servicetilbud til forstedene som regel til lengre reiseavstander. Dessuten øker andelen som bruker bil, både fordi tilgjengeligheten med kollektiv transport som regel er dårligere, og fordi det er bedre parkeringsmuligheter og mindre kø på veiene enn i de indre bydelene.

Det har også vært hevdet at informasjonsteknologi kan brukes til å gjøre avstander mindre viktige. Det er imidlertid liten grunn til å tro at mail, mobiltelefon og videokonferanser kan erstatte transport til og fra jobben for mer enn en liten del av arbeidstakerne og en begrenset del av arbeidsdagene. For en rekke andre reisemål er det vanskelig å tenke seg at informasjonsteknologien i det hele tatt vil bidra nevneverdig til redusert transport. I praksis vil man med bosted i utkanten av byområdet som regel være henvist til å velge mellom høy bilavhengighet eller reduserte valgmuligheter med hensyn til arbeidsplasser og servicetilbud.

Det finnes selvfølgelig noen ildsjeler som er så innstilt på det lokale, grønne livet at de avholder seg fra byens fristelser. Å basere byplanleggingen på at alle bare benytter de tilbudene som finnes i lokalsamfunnet, er imidlertid en farlig veg å gå. Jeg synes man heller bør velge en annen strategi, som sikrer tilgjengelighet og valgmuligheter med hensyn til byens fasiliteter – ikke gjennom stadig høyere mobilitet, men gjennom tetthet og nærhet.

Vær og trafikk endrer luftkvaliteten

Trafikkvolum og vindforhold er avgjørende for å kunne forutsi luftkvaliteten.

■ TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

Fordi trafikkrelatert luftforurensning er kilden til et stadig voksende helseproblem har interessen for å analysere og forutsi luftkvaliteten økt. Norsk Regnesentral har utviklet en statistisk modell for luftforurensning som beskriver hvordan luftforurensning varierer systematisk med trafikkvolum og meteorologiske variable skriver Forskning.no.

Modellen er blitt brukt på målinger av forurensning og værforhold fra fire målestasjoner i Oslo. Ikke overraskende er trafikkvolum én av variablene som påvirker luftforurensningen mest. Dette

gjelder spesielt for nitrogenoksidene som stammer direkte fra eksosutslipp.

Mye av variasjonen i luftkvalitet kan også forklares av vindforhold, det vil si vindretning og -styrke. Dette skyldes at vinden sprer og blåser bort forurensningen. Trafikkvolum og vindforhold er derfor avgjørende for å kunne forutsi luftkvaliteten. Temperatur, nedbør og luftfuktighet har også stor effekt på luftforurensningen.

Økende helseproblemer har medført en rekke forslag til tiltak for å forbedre luftkvaliteten, deriblant fartsreduksjoner, piggdekkavgift og salting (som binder svevestøv).

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

MNDRE AVFLL!

Unngå engangsprodukter – velg varer med lang levetid. Og varer med miljømerke.
Målet er mindre avfall.

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

Miljøjournalen

Miljøanalyser

Jordforsk Lab tilbyr miljørelaterte analyser for både privat og offentlig sektor. Laboratoriet er akkreditert for analyse av en rekke miljøparametre som; kjemiske analyser av forurenset grunn, avløps- og drikkevann, slam, kompost mm. Jordforsk Lab kan tilby en rekke analyseparametre og komplette analysepakker knyttet til gjeldende forskrifter og direktiver. Ta kontakt med oss hvis du har et analysebehov.

Frederik A. Dahls vei 12, 1432 Ås
Tlf.: 64 94 81 00 Fax: 64 94 81 20
E-post: jordforsklab@jordforsk.no
Internett: www.jordforsklab.no

TOFU fra TAIFUN

- et godt alternativ til kjøtt

- Fra såvare til sluttprodukt – Fri for GMO teknikk.
- Alle råvarer er økologisk/biodynamisk produsert
- Dyrker sine soyabønner rett utenfor sin egen fabrikkdør.
- Supplerer med soyabønner fra et fair-trade prosjekt i Brasil.

Genmanipulering er ikke tillatt i økologisk landbruk.

Kan kjøpes i Heliosbutikker og helsekostforretninger over hele landet.

www.helios.no

Vår virkelige velstand

Verdensbanken har forsøkt å regne ut vår rikdom ved å ta naturverdier og menneskelig kapital med i beregningen. Olje og gass berger Norges plass på topp ti-listen av verdens rikeste nasjoner.

bakgrunn
AUDUN GARBERG
Redaktør i Miljøjournalen

Tradisjonelle målemetoder for lands rikdom – som brutto nasjonalprodukt – tar ikke hensyn til miljøskader og forbruk av ressurser. For å finne et mål på bærekraftig utvikling har Verdensbanken lansert begrepet ”genuine savings”, som på norsk blir oversatt til ”korrigert netto-sparing”. Regnestykket inkluderer forbruk av mineraler, energi og skog, samt lokal (PM10) og global forurensning (CO₂). I tillegg kommer investeringer i menneskelig kapital som utdanning og endringer i verdien av produsert kapital.

Vanskelige valg

Arbeidet har resultert i en rapport med navnet *Where is the Wealth of Nations?* som ble presentert under FN-toppmøtet i september.

— Hver dag står beslutningstakere i utviklingsland foran vanskelige valg om utnyttelse av naturressurser og miljøkonsekvensene av utviklingsprogrammer og –politikk, sier Ian Johnson, visepresident i Verdensbanken med ansvar for bærekraftig utvikling.

— Men verktøyene vi i dag bruker utelater beholdningen av naturressurser og immateriell kapital som kunnskap og evner. Sunn styring av økosystemene er nøkkelen til en ansvarlig vei til vekst. Denne publikasjonen utfordrer allmenne antagelser om hvordan nasjoner skaper sin rikdom, sier Johnson.

Kritikk av målet

Metoden Verdensbanken bruker har flere svakheter. Den tar for eksempel ikke fiskeriresurser med i beregningen. Dessuten vil et fall i oljeprisen slå positivt ut for spareraten i Norge og andre oljeproduserende land. Selv om tempoet i utvinningen forblir konstant, vil det på papiret se ut som vi forbruker mindre av våre naturressurser. Årsaken er at hvert fat olje vi forbruker har en lavere pengeverdi.

Til tross for sine svakheter har Verdensbanken funnet frem til et mer treffsikkert mål for bærekraft enn for eksempel ”økologiske fotavtrykk” som hyppig brukes av WWF.

Den genuine sparingen har tradisjonelt vært

Etiopia er verdens fattigste land, ifølge Verdensbankens nye beregningsmåte. (Foto: Photos.com)

høyest i de rikeste landene og lavest i de fattige. Men siden 1970-tallet har sparenivået i prosent av nasjonalinntekten nærmet seg hverandre. Etter dette målet ligger sparingen i dag på om lag samme nivå i fattige og rike land, så vel som landene i mellomklassen.

Sparenivået er ikke helt overraskende høyt i regionen Øst-Asia og Stillehavet, mens Midtøsten og Nord-Afrika kommer dårligst ut i den globale sammenligningen. Oljeproduksjonen i sistnevnte region bidrar til at forbruket her er større enn sparingen.

Oljen redder Norges plassering

Etter Verdensbankens mål er Sveits verdens rikeste land. Sammen med sju andre europeiske land, Japan og USA utgjør de ti-på-topp-listen der vi finner Norge på åttendeplass. Vår rikdom anslås å tilsvare over tre millioner kroner per innbygger. I motsetning til de andre i riklands-klubben, utgjør naturressurser en stor del av våre verdier, nærmere bestemt 12 prosent. Hadde det ikke vært for olje og gass ville Norge falt ut av ti på topp-listen. Ingen av de andre 120 landene i undersøkelsen er i nærheten av å ha så store fossile verdier per person. (Land som Kuwait og Saudi-Arabia er

ikke med i undersøkelsen.)

På bunn

I den andre enden av skalaen dominerer Afrika sør for Sahara listen over de aller fattigste landene i undersøkelsen. Nederst ligger Etiopia, etterfulgt av Burundi og Niger. De ti fattigste landene har verdier for mellom 2000 og 5000 dollar per person. Felles for dem er at en stor andel av dette er naturkapital, mens svært lite er produsert kapital i form av materielle verdier som infrastruktur. Problemet for de tre fattigste landene er at de tærer mer på sine naturressurser enn de sparer i form av investeringer i for eksempel utdanning. Dermed blir nasjonene stadig fattigere. Bildet er imidlertid ikke bare sort/hvitt. Fattige land som Madagaskar, Mosambik og Nepal kommer alle ut med pluss i regnestykket.

Rapporten trekker dessuten frem Mauritania og Botswana som gode eksempler i Afrika. Førstnevnte har forbedret sine utsikter til bærekraftig utvikling ved bedre styring av fiskeriresursene. Botswana har brukt diamantinntekter til å finansiere skole- og helsevesen, samt investeringer i infrastruktur med positiv effekt for landets økonomiske vekst.

Flerfoldige forslag om flyskatt

Fly som tar av fra EU-land må i fremtiden ha kvoter for sine utslipp av klimagassen CO₂, foreslår EU-kommisjonen. British Airways tilbyr allerede nå passasjerene å kompensere utslippene fra flyturer. SAS Braathens vurderer å følge etter.

■ TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Frankrikes president Jacques Chirac foreslo på Verdens økonomiske forum i Davos i januar en solidaritetsskatt på flyreiser. Inntektene skal brukes til bistand til fattige land, blant annet for å bekjempe HIV og AIDS. Forslaget har fått støtte fra flere land. I Norge har flere organisasjoner, samt Arbeiderpartiet og SV vært positivt innstilt til en slik avgift. Franske myndigheter har varslet at de vil innføre flyskatten neste år.

— Kvoter mer effektivt

Nå har imidlertid EU-kommisjonen kommet med forslag til hvordan de skal løse problemet med stadig økende utslipp fra flytrafikk i unionen. Kommisjonen har vurdert en flyskatt, men konkluderer med at handel med utslippskvoter er mer effektivt.

— Kvotehandling er den mest kostnadseffektive måten å gjøre

dette på, og gir de beste økonomiske og miljømessige resultatene, sier miljøkommissær Stavros Dimas ifølge Reuters.

Også norske flyselskaper må kjøpe kvoter for sine utslipp dersom de vil ta av fra et EU-land i fremtiden.

— EU- og ikke-EU-fly vil bli behandlet likt, understreker Dimas.

70 kroner prisøkning

Prisen på en tur/retur-reise kan dermed øke med opptil 9 euro (70 norske kroner) og bidra til å begrense veksten i antall flyreiser, mener EU-kommisjonen. Det formelle forslaget vil komme i løpet av neste år. Systemet kan tre i kraft allerede fra 2008, sier kilder i EU til Reuters.

I dag står flytrafikken for 3 prosent av EUs utslipp av klimagasser.

British Airways går foran

British Airways (BA) vil ikke vente

på EU, men har begynt å tilby passasjerene å kompensere CO₂-utslippene fra flyturen. Billettkjøpere blir på nettsiden oppfordret til å gi et bidrag til organisasjonen Climate Care. Pengene investeres i fornybar energi som skal bidra til å redusere utslippene av klimagasser tilsvarende din flyreise.

— Jeg ønsker dette trekket fra British Airways varmt velkomment. Det vil hjelpe kundene til å kompensere noen av miljøeffektene fra flytrafikk, sier den britiske ministeren for klimaendringer og miljø, Elliot Morley, i en pressemelding. Hun oppfordrer andre flyselskap til å følge etter, men understreker at slike tiltak ikke kan erstatte internasjonal handling for å redusere utslippene.

En tur/retur-reise fra Gardermoen til Heathrow utenfor London vil ifølge BA bidra til utslipp av 270 kilo CO₂ per person. For å kutte utslippene tilsvarende

gjennom andre prosjekter må passasjerene betale minimumsbidraget på 5 pund, tilsvarende i underkant av 60 norske kroner. Flyr du distansen Oslo-New York tur/retur stiger utslippene til 1340 kilo CO₂, mens prisen blir om lag 100 norske kroner.

Aktuelt for SAS

— Kan det være aktuelt for SAS Braathens å følge British Airways' eksempel?

— Ja, dette er noe vi vurderer løpende. At British Airways innfører dette aktualiserer diskusjonen i SAS, sier miljødirektør Niels Eirik Nertun i SAS Braathens til Miljøjournalen. Han påpeker at selskapet allerede har en utslippskalkulator der passasjerene kan beregne utslippene fra sine flyreiser og eventuelt selv gi bidrag til prosjekter som reduserer utslipp. Lurer du på utslippene av blant annet CO₂ og NO_x finner du kalkulatoren på: www.sasgroup.net

Sverige skal fjerne fossil energi

Sverige skal gjøre seg uavhengig av fossil energi innen 2020, lover statsminister Göran Persson. Men tolkningene av statsministerens tale spriker.

TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

— Forutsetninger skal skapes for å bryte Sveriges avhengighet av fossilt brensel innen 2020, sier Sveriges statsminister Göran Persson. Han lanserte miljømålet under åpningen av Riksdagen 13. september.

Partiledelsen utdyper målet i sitt fremlegg til Socialdemokraternas partikongress i høst. Der står det blant annet at man skal utvikle et nasjonalt program for å bryte Sveriges avhengighet av olje innen 2020. Dessuten skal "...utslippene av gjenværende nødvendig fossil forbrenning tas hånd om og lagres".

Krever jordbruksmark

Thomas Kåberger, lektor ved det internasjonale miljøinstituttet på Lunds Universitet, mener Perssons mål kan tolkes på flere måter.

— Jeg har ikke sett noen i Sverige som har trodd så mye på Persson at man har tolket det som at all fossil energi skal være borte i 2020. Men det er kanskje en konstruktiv tolkning.

— Bruken av biobrensel økte med 7 TWh mellom 2003 og 2004. Dersom den takten fortsetter er det nok til å erstatte det meste av den fossile energien, men det krever ca 30 TWh fra jordbruksmark, sier Kåberger og påpeker at man i tillegg har muligheter for vindkraft, solvarme og energiøkonomisering.

Ros fra Greenpeace

Martina Krüger, energitalsperson i Greenpeace Norden, er også usikker på tolkningen av målet.

— Hva betyr uavhengig? Betyr det null, eller for eksempel at mindre enn en tredjedel av energifor-

Brista kraftverk utenfor Stockholm fyrer med flis. Bruken av biobrensel i Sverige økte med 7 TWh mellom 2003 og 2004.
(Foto: Audun Garberg)

bruket er fossil energi, spør Krüger. Som likevel roser talen.

— Det finnes ikke mange politikere som virkelig står der og sier "dette er vår visjon", i stedet for å mumle noe vagt om bærekraftig utvikling, sier Krüger.

— Sverige er kanskje det første landet som setter seg et slikt mål. Å gjøre seg uavhengig av fossil energi er jo ikke bare å finne en teknisk løsning på klimaproblemet, slik dere for eksempel diskuterer i Norge. Her må de finne alternativer til fossilt brensel, sier Krüger.

Göran Persson.
(Foto: Pawel Flato)

Skattelette til miljøbevisste

En uke etter lanseringen av det nye miljømålet la regjeringen frem sitt forslag til statsbudsjett. De kommende tre årene er det satt av

over én milliard svenske kroner årlig til energi- og miljøomstilling. Energiforskningen styrkes med 270 millioner kroner de neste to årene. Dessuten kan miljøbevisste huseiere se frem til skattefradrag for å gå over til miljøvennlige energikilder som biobrensel og solvarme, eller ved å installere varmepumper. Skatteletten på til sammen 400 millioner kroner årlig skal stimulere utfasing fra elektrisitet og oljefyring til oppvarming. En halv million svenske bolighus har fortsatt oljefyr.

— Norge bør følge etter

Også Norge bør sette seg som mål å bli uavhengig av fornybar energi, mener Natur og Ungdoms leder Ane Hansdatter Kismul.

— Et hvert land med respekt for seg selv bør ha et slikt mål, sier Kismul.

— Men kan man da bygge CO₂-

Avviser klimasøksmål

Søksmålet mot fem amerikanske energiselskaper for utslipp av CO₂ er avvist av en føderal domstol i New York. Åtte amerikanske stater og New York by gikk til retten for å tvinge fem av landets største CO₂-forurensere til å kutte sine utslipp. Dommer Loretta Preska mener imidlertid dette er et politisk spørsmål som domstolen ikke kan avgjøre. New York og Connecticut har ifølge Reuters bestemt seg for å anke saken.

Færre økobønder i Sør-Norge

I Sør-Norge er det flere bønder som melder seg ut av den økologiske merkeordningen Debio enn som melder seg inn. Likevel er det en svak økning i antall bønder som produserer økologisk mat på landsbasis, noe som skyldes en relativt kraftig vekst i Midt-Norge.

— Jeg er positivt overrasket over at det er så liten reduksjon etter de negative signalene som er kommet fra myndighetene de siste årene, sier styremedlem Thomas Cottis i Oikos Innlandet til Nasjonen.

På landsbasis har 160 bruk medt seg inn i merkeordningen, mens 130 bruk har meldt seg ut. Av disse har 30 prosent meldt seg ut på grunn av nedleggelse eller overdragelse av gårdsdriften, melder Debio.

fri gasskraft?

— Ja, det viktigste er å rense utslippene fra fossil energi. På sikt må vi komme dit at vi ikke forbrenner fossil energi, men CO₂-deponering kan vi ta i bruk allerede i morgen.

kort sagt

Miljøgifter

Statens forurensningstilsyn sier ja til etablering av dypvanns-deponi og deponering av forurensede sedimenter ved Malmøykalven. Nå er det opp til Oslo og Nesodden kommune om de vil akseptere løsningen.

Håvard Holm, SFT. (Foto: SFT)

Jakten på kildene til miljøgiftene i Mjøsa fortsetter, melder Gudbrandsdølen Dagningen. 11 bedrifter i Lillehammer og Gjøvik blir nå bedt om å framskaffe opplysninger om eventuell bruk, utslipp og avfallshåndtering for de stoffene man er på utkikk etter.

Regjeringen bevilger 14,7 millioner kroner til feltundersøkelse av vraket av ubåten U 864 ved Fedje, som har store mengder kvikksølv om bord, melder NRK.

Ulovlige ftalater ble funnet i regntøy til småbarn. Under-søkelsen ble gjennomført av Statens forurensningstilsyn som opplyser at importørene plikter å fjerne produktene fra markedet umiddelbart.

Statens forurensningstilsyn vil bidra med inntil 40 millioner kroner til opprydding av forurensning i Oslo havn. Oppryddingen vil bli et spleiselag der blant annet Oslo havn, kommunen og utbyggere skal delta.

Klima

Valhallfeltet skal forsynes med elektrisk kraft fra land. Når kablen er satt i drift vil den erstatte kreftrproduksjon med gassturbiner som hittil har sluppet ut 400 000 tonn CO₂ i

året, melder Norges vassdrags- og energidirektorat.

CO₂-deponering kan være et svært viktig tiltak for å hindre klimaendringer de neste 100 årene, slår FNs klimapanel fast i en spesialrapport.

Navn

Klaus Töpfer.

Klaus Töpfer, leder for FNs miljøprogram (UNEP), vil ikke forlenge kontrakten, melder Reuters. Töpfer var tysk miljøvernminister fra 1987-94. Han har ifølge Reuters ingen planer om å gjøre comeback i tysk politikk, men gleder seg til å komme tilbake etter åtte år ved UNEPs hovedkontor i Nairobi.

Den norske biologen og forskeren Ann-Cecile Norderhaug vant Nordisk råds Natur- og miljøpris. Norderhaug, som arbeider ved Planteforsk, fikk prisen for arbeidet med det nordiske kulturlandskapet.

Energi

Regjeringen kan endre eller trekke tilbake utslippstillatelsen Naturkraft har fått til bygging av gasskraftverk på Kårstø, mener SFT-direktør Håvard Holm. Årsaken er den teknologiske utviklingen som har skjedd etter at tillatelsen ble gitt.

Oppunder 50 utbygginger av småkraftverk er godkjent hittil i år. — Vi kan passere 75, sier Torodd Jensen, seksjonssjef i Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) til Nationen.

WWF Norge aksepterer oljeboring i Barentshavet. Betingelsen er at Lofoten, Vesterålen, Tromsøflaket, Finnmarkskysten og Bjørnøya vernes, melder Nettavisen. Norges vassdrags- og energidirektorat venter at 7 TWh av en total økning i norsk kraftproduksjon på 15 TWh frem til 2020 skal komme fra vindkraft. I fjor bidro vindkraften bare med marginale 0,4 TWh, skriver Aftenposten.

Det blir etter all sannsynlighet vindmøllepark på Froya. (Foto: Photos.com)

I denne regnjakka ble det funnet forbudte ftalater. (Foto: SFT)

Europas største vindkraftpark på land ble åpnet av Gro Harlem Brundtland 27. september. Parken på Smøla består nå av 68 møller med en årlig kraftproduksjon på 450 GWh.

På Frøya i Sør-Trøndelag sa 51,4 prosent av befolkningen i en rådgivende folkeavstemning ja til bygging av en vindmøllepark på øya.

Arter

I jaktåret 2004-05 ble totalt 58 gauper skutt eller omkom på andre måter, viser tall fra Statistisk sentralbyrå. For jerv var antallet 50, mens sju ulver og én bjørn ble drept. For ulv, jerv og gaupe var avgangen større enn i foregående sesong.

Den kjente ulvemotstanderen Lars Ingar Toverud er tiltalt av Økokrim for underslag og heleri av vevsprøver av ulv, skriver Nationen.

Det blir ingen lisensjakt på ulv i Oslo, Akershus, Østfold og Hedmark i år, har rovviltneemndene bestemt. Grunnen er at Stortingets mål om tre ynglinger på nasjonal basis ikke er innfridd, melder NRK.

Verneplan for sjøfugl i Sør-Trøndelag er vedtatt av regjeringen. Verneplanen består av sju nye naturreservater med et samlet areal på 23 400 dekar, hvorav 85 prosent er sjøareal.

Samferdsel

En fartsreduksjon på omlag 10 kilometer i timen vinterstid reduserte svevestøv i luften med opp til 39 prosent, viser en ny rapport Norsk institutt for luftforskning (NILU) har utarbeidet for Statens vegvesen.

Østfoldbanen har fremt til september hatt 21 prosent flere reisende sammenlignet med samme periode i fjor, melder NRK. Høy bensinpris er en viktig faktor til suksessen, tror NSB.

Mat

Hvert år legger omtrent 200 bønder om til økologisk drift. Men samtidig melder rundt

halvparten så mange seg ut av Debio, skriver Nationen.

Salget av økologisk frukt og grønt har økt 30 prosent hittil i år, viser tall fra Statens Landbruksforvaltning.

Arealplanlegging

Fem irske menn kjent som "the Rossport 5" er satt fri etter tre måneder i fengsel, melder NRK. De har protestert mot planene om en gassrørledning som Statoil er medeier i.

Miljøhensyn er i 53 prosent av tilfellene årsak til at sentrale myndigheter fremmer innsigelse mot kommunale planer. Slike innsigelser ble fremmet til 17 prosent av planene som kommunene la frem til høring i 2004, viser tall fra Statistisk sentralbyrå.

Avfall

Mens et EU-direktiv setter som mål at det skal samles inn elektronisk og elektrisk avfall (EE-avfall) tilsvarende 4 kilo per innbygger, samlet Norge i fjor inn nesten 15 kilo, skriver Stavanger Aftenblad.

(Foto: Mick Tully)

sitater

"Jeg er for gasskraftverk, men enda mer for forurensningsfrie gasskraftverk."

Jens Stoltenberg i partilederbatten på NRK tre dager før valget.

"Det er ingen andre steder i Norge hvor det er flere som blir sommerbrune per meter."

Jens Stoltenberg etter å ha brukt 30 statlige millioner på 100 meter strandlinje. NTB

"Vi hører av og til litt brumming fra Kurt Oddekalv eller Fredric Hauge. Og en og annen dommedagsprofeti fra Steinar Lem. Men det er også det hele."

Svein Tore Marthinsen under tittelen "Miljødebatten er død" i Adresseavisen

"Fremfor å haste med å iverksette kostbare og samfunnsgjennomgripende tiltak, så mener FrP at det er langt viktigere med mer nøytral forskning..."

Stortingsrepresentant Øyvind Korsberg (Frp) kommenterer klimapolitikk i bladet Cicerone

"Vi kan alle spare på brenselet. Vi behøver kanskje ikke kjøre bil når det ikke er nødvendig."

President George W. Bush referert i Vårt Land

"Alternativet til økte inngrep i naturen er økte inngrep overfor forbrukere og næringsliv. Vi kommer ikke utenom noen av delene..."

Leder i Aftenposten om økende energibehov om utbygging av vindkraft

"I tillegg til å bli frakjent all kunnskap etter 4000 års forvaltning av naturen, blir grunneierne fratatt eiendomsrett og pantesikkerhet."

Svein Guldal i Norges Bondelag kritiserer ønsket om sterkere statlig barskogvern. Nationen.

Enda et rekordår for plastretur

Igjen kan Plastretur AS gratulere seg selv med et rekordår for plastinnsamling. De kan også skryte av å ha gjort Norge til europamester i plastgjenvinning. Mest ivrige er folk i Molde.

TEKST: PERNILLE BERG
pb@naturvern.no

I løpet av årets første seks måneder ble det samlet inn og gjenvunnet nesten 50 000 tonn plastemballasje i Norge. Dette betyr at 81 prosent av all plastemballasjen vi brukte her til lands enten fikk nytt liv gjennom å bli ny plast, eller ble energiutnyttet, det vil si brukt som brensel.

2004 var et rekordår hvor 77 prosent av den totale mengden plastemballasje ble samlet inn etter bruk. Nå ligger 2005 an til å bli et enda bedre returår.

Tallene fra Plastretur AS viser at det ble gjenvunnet 49 400 tonn i første halvår, mot 49 100 i samme periode i fjor. Hele 14 500 tonn ble materialgjenvunnet i første halvår, mot 12 000 tonn året før.

Originale metoder for hvordan de skal engasjere folk til å levere inn plast er en del av strategien. For eksempel fikk over 100 000 ølbegre ben å gå på under Øya-festivalen i år grunnet et enkelt, men genialt pantesystem. Ved å gi innsamlerne én krone per plastglass ble glassene borte nesten før de ble satt ned på bordene tomme. I gjennomsnitt tok det 15 minutter å samle inn nok begre til å kjøpe en ny øl.

Europamestere i plastretur

Ifølge statistikk innhentet av PlasticsEuropes for 2002 (nyeste tilgjengelige sammenlignbare statistikk), er Norge på topp i Europa når det gjelder mekanisk materialgjenvinning av plast. Totalt ble 18,7 prosent av norsk plast materialgjenvunnet i 2002, mens gjenn-

Det er mye å spare for bedrifter på å være miljøvennlige. Årlig sparer Lilleborg i Ski rundt 80 000 kroner på å sortere plast. (Foto: Plastretur/Erling Okkenhaug)

nomsnittet for Vest-Europa var 13,6 prosent. Danmark og Sverige imponerte ikke og kom langt ned på listen med sine henholdsvis 7,8 og 6,3 prosent.

I 2004 var den norske mekaniske gjenvinningen 21 prosent og tallene for 2005 er ventet å bli enda bedre, så det er trygt å anta at vi fortsatt er europamestere i plastretur.

I vårt plastreturierende land er det befolkningen i Molde-regionen, som er tilknyttet Renovasjonsselskapet RIR, som er de mest ivrige innsamlerne. Innbyggerne på Romsdalshalvøya kildesorterte i gjennomsnitt 9,3 kilo plastemballasje per person.

Husholdning

Plastemballasjen hentes fra fire områder: næringsliv, husholdninger, landbruk og fiskeoppdrett. Cirka 60 prosent av plastemballasjen som samles inn kommer fra næringslivet, men innsamlingen

fra husholdninger vokser raskest. Per januar 2005 hadde mer enn halvparten av befolkningen, fordelt på 220 kommuner, tilgang på returordning for plastemballasje. Det er kommunene selv som avgjør om de ønsker å gi sine innbyggere tilbud om kildesortering.

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

KST MNDRE!

Ikke la engangsgrillen forøple naturen. Kjøp produkter som varer i årevis.

Kast mindre.

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

Trøndere drikker mest økovin

Folk i Sør-Trøndelag drikker mest økologisk vin i landet. Deretter følger Vestfold og Oslo, mens Aust-Agder havner på jumboplass med en andel på bare 0,07 prosent økologisk.

TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

Omsetningen av økologisk vin varierer imidlertid fra utsalg til utsalg. Vinmonopolet på Nesodden er blant de som selger mest, forteller nestleder ved butikken, Stig Ahlstrøm.

— Her er folk opptatt av miljø og livsstil. De som kjøper økologiske varer er ofte folk i alderen 30 til 50. De har gode jobber, er opptatt av politikk og hva de kan gjøre for miljøet. Unge og gamle mennesker er generelt sett ikke så interesserte, forteller Ahlstrøm.

Billig og bra

Ahlstrøm mener idealisme og tanken på vern av jorden gjør at folk kjøper vinen, ikke at den smaker bedre.

— Øko-mat er kjent for å smake bedre. Slik er det ikke med vin. Økologisk vin smaker ikke forskjellig fra annen vin, men produksjonen skåner jorden og miljøet. Økovinene er heller ikke dyrere enn vanlig vin. Mens en bunt gulrøtter koster "dobbelt så mye" hvis den er økologisk dyrket, er vinprisene de samme. Økovinene vi selger koster fra 89 til 149 kroner. Nordmenn er veldig opptatt av priser. Det er positivt at det ikke straffer seg økonomisk å tenke på miljøet, sier Ahlstrøm som selv drikker økovin til tider.

Må bestilles

Miljøjournalen har vært i kontakt med ni pol-utsalg i Aust-Agder og Finnmark, men ingen av dem kan forklare hvorfor fylkene selger mindre økologisk vin enn resten av landet.

Flere av utsalgene har imidlertid ingen økologiske flasker i hyllene, de må bestilles.

Små tall sett i sin helhet

Salget av økologisk vin i Norge økte med over 300 prosent fra 2003 til 2004. Dette høres langt mer imponerende ut enn det virkelig er.

Fra januar til september i år har det totalt blitt solgt 33,9 millioner liter vin i Norge. Kun 58 756 liter var økomerket, noe som tilsvarer et landsgjennomsnitt på 0,17 prosent av totalt salg. I Norges mest økovindrikkende fylke, Sør-Trøndelag, er kun 0,3 prosent av det totale vinkonsumet fra miljøvennlig landbruk.

I Sverige er cirka én prosent av vinsalget økologisk vin. Systembolaget tilbyr sine kunder et 50-talls økologiske viner, inkludert de vinene man kan bestille. Til sammenligning kan Vinmonopolet friste med syv forskjellige økologiske viner fra Chile, Frankrike og Italia, samt 31 forskjellige produkter som kan bestilles.

Varierende kvalitet

Kvalitetssjef i Vinmonopolet, Kirsti Behrens, forteller at økologisk vin har fått dårlig rykte fordi kvaliteten har vært, og fortsatt er, varierende. Frykten for å kjøpe noe som ikke smaker godt er en forklarende faktor på hvorfor så få kjøper økovin fremfor en "sikker" vin. Dårlig vinkvalitet skyldes at enkelte økologiske produsenter fokuserer mer på å drive økologisk enn å lage god vin. Men selv om du drikker vanlig vin er det ikke sikkert du gjør en miljøsynd likevel.

— Flere toppprodusenter bruker økologiske

Mange produsenter mener at den beste vinen produseres gjennom økologisk dyrking. (Foto: Photos.com)

metoder under produksjon. Deres mål er å lage best mulig vin og dette mener mange de oppnår ved å drive økologisk. Økomerkingen stiller strenge krav til hvordan driften skal foregå. For eksempel må man ikke ha sprøytet eller kjemisk gjødslet i de siste fem år før man kan bli økomerket. Derfor vil mange produsenter, som i utgangspunktet driver økologisk, ikke økomerke fordi de ikke vil frata seg selv muligheten til å ta i bruk kjemiske hjelpemidler hvis naturen jobber imot dem en sesong, forteller hun.

fakta

Økologisk vin

Produseres uten kunstgjødsel og kjemiske sprøytemidler mot ugress og insekter. Ugress mellom vinstokkene lukes med ugressplog. Næring til plantene skaffes ved å lage kompost av planterester og husdyrmøkk.

Kilde: Vinmonopolet.no

Følg havskilpaddenes kamp for livet

WWF har lansert havlærskilpaddenes "Big Brother". Via internett kan du følge 11 kjempeskilpadders kamp for tilværelsen. "Vinnerene" overlever. En har allerede tapt.

Skilpaddene kryper opp på stranden for å legge egg. Forskere anslår at kun en av 1000 vokser opp. Den lille satellitten på ryggen viser hvor de til enhver tid er.

■ TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

I juni og juli i år ble 11 havlærskilpadder (*dermochelys coriacea*), fra fire forskjellige områder i Nord- og Sør-Amerika, fanget av WWF og the Caribbean Conservation Corporation (CCC). De fikk montert en satellittmottaker på ryggen slik at forskere skal få en bedre forståelse av skilpaddene og for at alle som vil skal kunne følge kjempeskilpaddene via internett. Det er ukentlige oppdateringer av deres tilsynelatende uorganiserte langreiser.

Ved et klikk kan man få detaljert informasjon om Apotili, Palana, Yalimapo og de andre. Satellit-

tene forteller hvor skilpaddene befinner seg, hvor dypt de har dykket, hvor fort de svømmer og hvor kaldt vannet de befinner seg i er. Samt en kort livshistorie.

Den sterkeste rett

Skilpadden har få naturlige fiender, men likevel er antallet redusert til en promille av hva det var for 100 år siden. Forskere tror at kjempeskilpadden har levd på jorden i mer enn 100 millioner år, det vil si at de bevitnet dinosaurernes undergang og menneskenes utvikling. Ikke overraskende er det nettopp mennesker som er det historiske reptilets verste fiende.

WWF anslår at hele 50 000 havlærskilpadder dør årlig på

grunn av mennesker. Spesielt fisking med nett tar livet av mange. Dessuten er utbygging av strandsoner, stjeling av egg som blir solgt på det svarte markedet og forurensning store trusler.

En suksess og en tragedie

Kawana er skilpadden som ga problemet et ansikt. Få uker etter at hun ble merket ble hun funnet død like utenfor Surinam, et naboland til Brasil. Dataene viste at hun ikke hadde vært i bevegelse i flere timer før hun ble funnet, noe som tyder på at hun satt fast i et fiske-nett og druknet. Hun var på vei inn mot stranden for å finne et sted hun kunne legge egg da ulykken rammet.

Hennes artsvenn, Aitakanti, var heldigere. Hunnen med et beskyttende skall på 147,5 centimeter, ble merket og oppholdt seg i samme farvann som Kawana. Forskjellen er at Aitakanti la de cirka 100 eggene sine. Hun manøvrerte seg trygt unna turister, fiskere og båter og la ut på en svømmetur de fleste ville kviet seg for. Hun er på vei over Atlanterhavet, fra Sør-Amerika til Vest-Afrika.

I skrivende stund har hun svømt 3500 kilometer. I slutten av august dykket hun 840 meter, mer enn dobbelt så dypt som et menneske noen gang har vært.

100 millioner år gamle

Prosjektet *Movements of Atlantic Leatherback Turtles* er satt i gang av WWF for å skape forståelse og få informasjon om den mystiske og utrydningstruede dyrearten.

Man kan også "sponse" sin egen skilpadde for cirka 70 000 kroner. For denne prisen vil WWF og CCC fange en skilpadde og feste en satellitt til den slik at du kan følge den og få personlige opplysninger om den i minst syv måneder. Som den lykkelige sponsor av en kjempeskilpadde kan man også gi den et navn.

Hvis skilpadden mister satellitten sin eller dør får sponsoren ingen kompensasjon. Det er ikke noe hinder for store selskaper som vil kjøpe seg litt god samvittighet.

For å følge alle skilpaddene gå inn på www.panda.org